

המציפה

עתו שבועי

לכר עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם הדוספה הספרותית החדשית:

כאוסטריא-אונגריא:	
רשנה	7 כחרים
לחצי שנה	3.50
לרבע	1.75

כאשכנז:

לשנה	8— כחרים
ביתר הארצות:	
לשנה 9 כחרים	9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום. אין הנחה מהמחיר.

מחיר מירעות או הזכרות לנשאים לפי גדל השטח.
ברכת מו"ש חצי הכתר. כראש הגליון שני כחרים.

גליון בודד 12 קר.

מכתבים בלתי חשויים לא יתקבלו. כ"י, שלא נרשם, לא יושב לבעליו. המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש. כי אם גם שם מקומו הקודם.

הארסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה: "Hamicpe" ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 28 Grudnia 1906.

גליון נב

כראא יא מכה פ' ויהי הרס"ג.

אל הקוראים בכראא.

הרה"ג ד"ר יוסף זליגר ירוש בביהמ"ד הגדול "בני אמונה" בליל ש"ק פ' ויהי מיד אחרי התפלה וממחרת בשעה 2 אחה"צ וביום א' שמות אחרי תפלת ערבית שומעים יקובלו בספ"י.

אחינו ברוסיא.

"ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל ויועקו". כן דרכי היינו תמיד כארצות הלוהצים. לוחץ אחד מת ובני ישראל נאנחים ממצוקותיהם וצועקים: אולי דינו? אולי יראה ה' בעני עמו? אבל פרעה זה מת ופרעה אחר גרוע ממנו קם. מת אלכסנדר השלישי העריץ הנורא בעל חקי מאי שגור גזירות קשות על היהודים וישימים כעפר לדוש. וימלך תחתיו ניקולאי, שאמרו עליו, כי איש לברלי הוא ומקום יש בלבו לאהבת אדם, לישר וצדק ואמנם הראה אות לטובה, בהקילו בתחלת מלכותו את אספת האג הראשונה, להכחיד מלחמות מן הארץ ולסול מסלה לשלום נצחי, לפריקת הנשק ולמשפט של פשר בין כל העמים. אך ניקולאי חשב וכלבי הצרו פעלו, כי רק מעט רגש היה למלך הקטן הזה של הממלכה הגדולה, אבל נפש קטנה מאד ושירו המיתו בו את הנפש הקטנה עם מעט הרגש וישימוהו לכלי חפץ לתאוותיהם ולודונם ואחרי שהממלכה היא

שמעלקא שור ורעיתו מביעים בזה תודתם לכל ידידיהם ומכיריהם לוקחי חבל בשמחתם. רישא בירח טבת תרס"ז.

"המצפה" לשנת 1907

גם עתה בהכנס "המצפה" לשנה הרביעית לקיומו לא נכסיה. לא נתפאר, לא נצרכצר בשמות, לא נצוח במליצות, פל הודע את הצרך שיש ב"המצפה", העתון העברי האחד בקונטיננט האירפאי, שעמד בשנות הקריוס, הוא יעמד לימינו גם להבא. רק בזאת עלינו להתפאר, כי קיום "המצפה" זה שלש שנים הוא ערובה נאמנה, כי יתקים גם להבא וקוראיו ישבעו ממנו רצון כמו עד כה.

מאת קוראינו, שנשלם עתה זמן חתימתם נבקש, כי ימהרו עתה לחדש חתימתם, ומאת כל חובבי שפתנו נדרוש בשם אידיאלנו, להמציא חותמים לעתון השביעי הזה, אחרי שנוכחו, כי בן קימא הוא וזה דבר גדול בזמננו.

ממלכה אוטוקרטית ואינם היבים באחריות מעשיהם ומושל בעל רצון עצמו איננו, הקריבו את הממלכה לעברי פי פחת, עד שהשתמשו שואפי החרות במפלת האוטוקרטיה, להחל להוציא את שאיפותיהם אל הפעל. ולמען כסות קלונם תלו הודים הנכלמים את הקלקלה ביהודים ויחוללו את הפגרוטיס הגוראים, וזה בימי הצר "הטוב" ניקולאי, שאמרו כל הנלחצים ברוסיא: בצלו נחיה, נהרג ראש הודים העריצים פלהכה, נהרג גם ראש הריאקציה כמשפחת הצר סרגאי, או שוב נאנחו היהודים ויועקו: עתה אולי יונח לנו, כי נשכר מטה זעם, נכחד מקל חובלים. אך לא, במקום המקל האחד צצו מהרה שבעה מקלות והזכחים הגדולים ביהודים בשנה שעברה נעשו בלי פלהכה ובלי סרגאי.

עתה נהרג עוד עריץ אחר, אבי אבות הריאקציה, ראש צוררי היהודים בתוך הבוורקרטיה, אחי המנסטר הירוע, שכרא את כל הגזירות הקשות על היהודים וגם מחולל הפגרוטיס הראשונים בימי אלכסנדר השלישי. בשבת האחרונה נהרג בטווער הגראף איגנאטיועו. והיהודים נאנחים שוב וצועקים: "נפתח האבבעובע, נכרת ראש הודים, עתה יבא קץ הודון". מי יתן! אבל הנסיון הורה, כי לא באיש אחד ולא באנשים אחדים תלויה הרשעה. הרשעה היא תולדת הבערות והברבורות, היא שמה שלמה של משפטים קדומים קשורים בלבבות כל העם הנבער בממלכת הצפון. והתקפים שם מחזיקים כבערות העם ויקדישוהו, כי על פיה אין המלכות

בהיות הבחור בן מ"ו שנה עשה אביו עמו שדוך בבת טובים. מיר אחרי החתונה נעשה "יושב" בעיר האדמו"ר ושם בלה עשר שנים ואשתו ההפרנסה לבדה ממסחר ביצים ותרגלות.

אחרי מות אביו שכ לעיר מולדתו ויאחו בכית אביו ויהי בתחלה למלמד דרדקי ולא הצליח ויהי לשדכן ומחיתו העקריה היתה ממבירת צצית, מוזות ורצועות, קינות וסליחות, הגדות ולוחות השנה. עם הסחורות האלה סבב מעיר לעיר, מכפר לכפר ומבית לבית. יאף שהכל ידעו, כי עם-הארץ הוא, לא בוהו, וזה בזכות אביו ז"ל.

עם בתו של ר' יוקל-מלך זה הציעו השדכנים לפני אבי שדוך למעני. אבי התרצה מיד מכמה טעמים. ראשית יחסן הוא המחותן ואכי לא שנא את הכבוד, שניה הבטיח לי המחותן חצי כיתו ומקום בביהמ"ד ושתי שנים מוזנות לכתו, אם אתרצה אני להיות "יושב". ואחרי מאה ועשרים שנה הלא אזכה במסחר חותני. השדכנים אמרו, כי מוכר ספרים הוא המחותן ועושה צצית בעצמו והוא מחפרנס ברוח, מכל הסביכות יקנו אצלו צצית וספרים, וספרים אהבתי מאד. אבי ואמי וכל ידידי אכי ראו, כי השדוך הוא ממש אשר, כבר הארתי לי ברמיזי איך יאמרו עלו בביהמ"ד: הנה חתנו של ר' יוקל-מלך ר' מאיר'ל גרינצים, עליות יפות יהנו לי ימדוע לא? עתיד אני להיות שם

זהובים בשבוע ומלכד זה היתה לו הרשות לסובב בעיר בכל יום ב' וה' ובכל ר"ח ופורים וקופסא בירו לקבץ נדבות, מלבד הכנסותיו בשמחה של מצוה. חי כבוד חי ר' מאיר'ל וכל בעה"ב התקנאו בו ויאמרו, כי אצלו הוא טמש הורה וגדולה במקום אחד. ואמנם עני נמור לא היה, כי בית קטן, בית מושבו, ירש מאבותיו.

בנו יוקל-מלך היה "חומץ בן יין", כי לא היה דוכה לאביו במאומה. ר' מאיר'ל נבא עליו גדולות בקמנותו ויחפץ לגדלו לתורה ולעשותו למו"ץ. בן חמש שנים התחיל ללמוד נמרא וכן שש הוספות, בן שמונה הלך לשיבה. אבל יוקל-מלך לא ראה ברכה בלמוד, כל אשר הוסיף ללמוד בן רפתה תקות אביו לראות בו מורה הוראה בישראל. המלמדים שבעו בו בעם ותמרורים. הוא בלה עהותיו בהבלים, התגרה בכל חכריו ויבטלם מלמודם, המציא כל מיני שעשעים ויעסק בהם בשעת הלמוד. הוא המציא גם את ההמצאה: אלו נעשו כל בחורי השיבה בחור אחד וכל בעלי-הבתים בע"ב אחר והבחור הזה היה הולך לאכל אצל בעה"ב הזה, היה צריך לתת לו את שור-הבר שלוק. ובדומה.

ור' מאיר'ל ידע, כי בנו לא יהיה למורה הוראה, אבל שמת, בי עכ"פ אינו בעל-מלאכה ח"ו. ובוזה היה רגיל להתפאר לפני השדכנים, שהציעו לפניו נכבדות.

פיריטון.

שדוכי הראשון.

קורא חביב! אם תודמן במקרה בעירה הקטנה ובלוב ותראה שם בקצה הרחוב המוליך לבוצוב בית קטן נוטה לנפול, החלונות סתומים בכלויי סחכות, ועזים עומדות על שתי רגליהן האחרונות ומכרסמות את התבן השחור, אשר נגו מכוסה בו, ורפש המיר לפניו בקיץ וכחרף — חדע, כי זה בית מחוהני הראשון יוקל-מלך, ר' מאיר'ל גרינצים. מן ההאר ר' מאיר'ל, שנתנו הכל לאבי מחוהני הראשון, גם שלא בפניו, תוכל כבר להכיר, כי מחוהני לא היה איזה "מאן יהוא", בן טובים והיה, ואמנם בן הוא. ר' מאיר'ל גרינצים, אבי מחוהני היה "יהודי יקר", תלמיד חכם ופקח גדול. שמש העיר היה ויד ימינו של הרב ז"ל. בלי ר' מאיר'ל לא היה שום דבר יכול להגמר בעיר, לא ברית-מילה ולא הליות המת, לא הנאים ולא התונה, לא פדיון הבן ולא גמ, לא חליצה ולא דין תורה. גם בדתן קצת היה וספוריו והלצותיו שמחו כל לב. ואין פלא, כי כל אנשי העירה היו מחבבים את ר' מאיר'ל ומכבדים אותו כאכי כל העירה. משכרתו היתה שני

תפשת". המה רוצים להקות מעשי היהודים כמערכ. אבל מעט מעט יתרגלו כלם בדרישות כאלה ובכך התרגלו בקצת מהן. כלל גדול בפוליטיקה: הרוצה להשיג מעט ידרוש הרבה והדרוש מעט לא ישיג כלום. גם אין ספק, שהיהודים ברוסיה יהיו מודי דרך ליתר אהיהם בארצות אחרות. להם נפש שלמה, רוח אנושות אינה פגומה ברוחנו וראויים הם להשפיע עלינו.

אמנם גם במדות לא טובות התרגלו אהינו ברוסיה עקב הלחץ התמידי ועקב מגורם בתוך עריצים וזדים בעלי מדות רעות מצד זה ובתוך עמים חסרי רגש נבנעים ושפלים מצד זה. אבל על זה בפעם אחרת.

ענינים מדינים

חוק תקון הבחירות בטור. אנשי בית האיזנים של מועצת הממלכה נהפכו לאנשים אחרים פתאום. הועד הממונה על החוק התחלף ויבא אל המועצה הכללית בהסכמה אל החוק, בלי דרישת זכות בחירה כפולה וכן החליט בית המועצה, להסכים אל החוק כפי שהתקבל בבית הנבחרים. את המהפכה הזאת בבית העליון עשתה הממשלה בהכניסה מהרה הצעה אל הבית, כי מספר אנשי הבית שהקיסר ממנס רימי חייהם, יהיה המיר לא יותר ממאה ושבעים ולא פחות ממאה וחמשים. בקביעת השעור הזאת נהנה חשבות ירועה לבית, כי עד כה לא היה לבית הזה רק ערך דקורטיבי, הקיסר כבד את מי שהוא הפץ ביקרו, להושיבהו בבית האדונים ובכך היו מעשים שמכרו מנסטרים את הכבוד הזה בכסף. עתה יקוו אנשי הבית לקבל ערך מחוקקים ממש ויהיו, לפי דברי ראש המנסטרים, ענן הספינה האיסטית, לעכבה, בעוד שבית הנבחרים הוא התן, להעבירה הלאה. בית האדונים הסכים לחוק בפעם השניה. את ההסכמה השלישית עכבה עוד ער לאחר הסכמת בית הנבחרים לחוק ע"ד בית האדונים. לעת עתה יאספו ועד המדינה. בית מועצת הממלכה יאסף בסוף החדש הבא וזו ינמר חוק תקון בית האדונים וזה יסכים בפעם השלישית לחוק תקון הבחירה. מועצת הממלכה עסק בשבוע שעבר בקציבת הבורשעה של הממשלה לפי שעה עד חדש יולי. לקציבת בודושעה רנילה אין עוד פנאי, אף שהבית עובד בשלום.

מיוחדת להגביל שם את השלטון העצמי. בכל עדה יהודית ימשל ועד-העדה, אשר יבחר ע"י הכריה על יסוד בחירת סתר כללית שות ובלוי אמצעי, בלי הבדל המין (גם לנשים תהיה זכות הבחירה). לחבר את פעולות כל העדות היהודיות ברוסיה, תתכונן אגודת כל הקהלות, שתעמד בראש כל היהודים ברוסיה. ארגוני האגודה הם: א) אספת כל צירי העדות, שתהיה בכל שנה ושנה או גם בתוך השנה אם יהיה צורך. ב) ועד פועל, אשר יבחר ע"י האספה ולפניה יתן דין והשבון. ג) ארגוני השלטון הלאומי היהודי בעדות ובעד המרכזי ייסדו ויכללו את כל מוסדות הצבור, לחנוך העם, לשמירת הכריאות, לעזרת הכרי העדה בפרנסתם, בעניני הנדירה, בעניני צרקה וחסד וגם יובלו לתקן תקנות טובות; להם החובה גם לתוך בין אנשי העדה ובין הרשות המקומות והמרכזות, ראשי העדה והועד יובלו לשים מס על העדות לצרכי היהודים, שאינם נתנים מאת הממשלה הכללית. בקור ביה"ס הוא חובה על כל ילד. בתי הספר הנמוכים המה ביד העדות היהודיות ותחת השגחת ועדיהן ובהן ילמדו את השפה הלאומית (לא נאמר איזוהי). היהודים ידרישו את הזכות האלה: הרשות להם לשכות שבתם ביום השביעי בכל מקום ואין לכופם לשכות ביום אחר. שבת היהודים תוכר גם בכל בתי הפקודות בצבא ובכתי הלמוד, שלא יבואו בהם את היהודים לידי חלול שבת. חקי האישות של היהודים ישארו בתקפם. לחבר את כל החקים והתקנות של האוטונומיה היהודית, תקהל אספה יהודית כללית ע"י בחירות כלליות ושוות בלי הבדל המין.

אלה החקים, שיהודי רוסיה דורשים מן הממשלה וידרשו מן הדומא. הדבר נראה בעינינו כחלום יפה, יען כי בארצות המערב דברים כאלה אי אפשר הם, יען לא דרשום היהודים בשעת מתן הקונסטיטוציא והממשלה והמחוקקים הפצו בכונה לקחת את הזכות הלאומיות של היהודים לערבון, למען יתכללו מהרה בעמים אחרים ויכרת שם ישראל. אבל ברוסיה דורשים היהודים מיד זכות לאומיות בטרם השיגו עוד זכות אורחות ואף אם לא תודה הדומא בצדקת כל התביעות האלה, על כל פנים תשאנה התביעות והממלכה תהיה תמיד חיבת ליהודים ולא אי-אפשר הוא שתבא שעת הכשר, שתהיה הממשלה או הדומא מברחת להודות באחת התביעות או בשתיים. אמנם אין כל היהודים דורשים את אלה, ישנם עוד מתונים, האומרים "תפשת מרובה לא

קומת רק בשביל תופשי השלטון, והעם הוא רק פרה הולכת, להשביעם דשן, עשה כבוד וכל תענוג. וכאשר נברה יד הרשע בעזרת היל הצבא והמוראים הגדולים, שעשתה הכורוקרטיה בארץ, כרב הדם הנשפך ובאכזריות האיומה שהראתה, שאין כמוה גם בימי הבינים החשכים, התאגדו כל השרים והפקידים והבהנים בתור "אגודת העם הרוסי" לתכלית החזקת השלטון בידם. הבחירות לדומא תעשינה עתה ע"פ רוחם ולא ישא כל דורש צדק את ראשו. אין צדק ברוסיה. תכלית כל קיום הממלכה הגדולה וכל מכונת הממשלה ואכזריה הרבים היא רק לטובת התקיפים המעטים, שהיכלת בידם וכל המתנגד לזה ברות יכרת. ומאין אפשרות להשמיר את כל המבטיים בעין רעה על התקיפים גזולי העם. נעשו היהודים לאגודה הזאת ל"גער המלקות. כל אשר יהטאו המשיכילים יודעי תועבות הממשלה יאשמו היהודים, המה ישאו עון כל היודעים נפטרות וההצשים, ופה ושם ילקה עמהם גם איזה סטודנט וגם איזה פועל נוצרי, להראות ליושבי הארץ: ראו, אם תוספו סרה יהיה חלקכם עם היהודים.

בבית הספר של היסורים הזה למדו אהינו ברוסיה הרבה, מה שאנחנו פה, המהונכים בחרות הגוף ובעבודת הנפש, כרום התרבות ובשפלות הרגש — לא למדנו. אותנו למדה חרות הגוף, זכות האזרחים, להרדם, לותר על חרות הנפש, להתמכר לזרים, להבדך אחרי אחרים, לקבל מרות ולבלתי הרגש צרכי עמנו, לבלתי ראות את הנולד גם אם יהתרו תחת מעמדנו, גם אם יעשו קיומנו ליום מחר לאי-אפשר, גם אם יגזלו כל קנינינו הרוחניים, לראות ולשמוע ולהחריש. ואת אהינו ברוסיה למד הלהין הנופני להתפלין, להתמרמר, להרגיש מרירות הנלות, לצפות לגאולה, לדרוש בחזקה את משפטיהם, לריב בעוז שאין דוגמתו את צורריהם, לדבר אתם משפטים בגלוי וגם להלחם בהרף נפש. ואם ידרישו וידרשו את הכל. הם אינם דורשים בכשת פנים למנות את אחד מבניהם לפקיד-צבא או למורה בבית-ספר, כמו שידרשו אפטרופסינו פה כמערכ. המה דורשים זכות לאומיות, המה טוענים טענות שלמות, בלי חשש שיקראו אחריהם עזי פנים, שאינם יודעים שבעה. המה דורשים סדרים טובים מתאימים לצרכיהם. האגודה הלאומית בתוך העסקנים היהודים פרסמה את דרישותיה, שתתאמץ להוציאן את הפעל. הם דורשים אוטונומיה לאומית לקהלות היהודים המאוחדות באשר אין ליהודים ארץ

אני ישבתי אצל השלחן ואוציא צרור הענות, שנתנה לי אמי, ואוכל. ובעל העגלה נכנס, אחרי תמו מספוא לסוסו, ברעש גדול, עד שבל הנרמים הקיצו לקולו ויביטו סביבותם. גם היהודי השבור הקרוע ובלוי הקיץ וכאשר ראני, בחור בכגד של שבת יושב בנמוס ואוכל, קם ממשבבו ויגש אלי ויתן לי שלום ואחזיר לו שלום וישאלני: "מאין אתה נוסע בחי"ל?" מיד זכרתי פקודת אבי ואחשרהו, כי הוא מן הבריות, שדרכן לילך ולהזיק, ה"ארחי-פרחי" הזה יכול לקנות לו מצוה וללכת מחר לזבלוב ולקלקל את השרוך הצלת. "גירא בעיניך שמנא!" אמרתי בלבי ואענהו עזות: "למה לך לדעה זאת?" ומאד חרה אפי על קראו לי "בחור"ל" ואני, עוד מעט ואהיה חתן. "מה זה תכעם?" — שאלני האיש בחן ובבת-שחוק על שפתיו, כפי הנראה מצאה גאותי חן בעיניו — "האין לפי כבודך לדבר עם איש זקן ממך?" — "אבל אין רצוני להבירך", צעקהו, בהעלוהי מצות אבי על זכרוני. — "הביטו על הגאותן הקטן הזה", קצף העני, "מי ירמה לו ומי ישוה לו! בן הנראף פטוצקי הוא!" דמי נרתח מכעם בראותי, כי העני דועג לי, החנו של ר' יוקל-מלך ר' מאיר'ל גרינצים! ואקרא בבין ובחרון אף: "אבל ארחי-פרחי חוזר על הפתחים כמון איני!" — "אני ארחי-פרחי, אתה אומר?" ויקפוץ ממקומו, מרחציף בולא האי שמע מינה ממזר הוא!"

הוא הצלחה גדולה ועלי להשמר מאד מפני פיות זרים, ישנן בריות, שררבו לילך ולהזיק, אף שאין להן כל הנאה מזה. לכן עלי לשום מחסום לפי. "רא דבר קטן הוא שדוך עם ר' יוקל-מלך, ר' מאיר'ל גרינצים!" כאשר נמר אבי את דבריו ברכני לשלום וינשקני ורמעות נראו בעפעפיו. גם אמי לוהני ער העגלה ותבך בדמעות חמות והפרש כפיה בתפלה, שאצליה בדרכי ואשוב בשלום ותזכה בקרוב להוליכני לחופה עם בת זוגי. העגלון, ברציה נגדלם, לא נתן לאמי לכלות דבריה וינף את השוט וידפוק את סוסי ונסע. אני החזקתי על עצמי כחתן וארים ראשי בגאווה באציל פולני ואכזו את כל בני נילי. את מצות אבי שמרתי ולא דברתי דבר אף עם העגלון ועל כל דבריו עניתי בנענוע ראשי. ובאמת מי הוא לדבר עמי? הוא בן גילי? אני הנני חתן ליוקל-מלך ר' מאיר'ל גרינצים והוא בור ריק, בעל עגלה, העומד בכיה"כ"נ מאחורי הרלה.

בשעה י"א בלילה הגענו לאכסניה בחצי הדרך סמוכה ליער. והעגלון נמר ללון פה. נכנסתי לאכסניה. בעה"ב ואשתו ישנו בחדר הנשען לבית המזינה הגדול. ובבית המזינה שכבו יהודים ולהבדיל אכרים על השלחנות ועל הספסלים וכל אחד נחר כנגון אחר. ועל ספסל קצר אצל הפתח שכב יהודי שבור בחוש, קרוע ובלוי והבילה של ציית ורצועות מראשותיו.

אחד מטובי העיר. את מחותני לא ראיתי, כמו שלא ראיתי את כלתי. עשר פרסאות היה עירי רחוקה מזבלוב. השרכן הרבה להלל את המחזותן, אבל לא הזכיר אף במלה אחת את הכלה, אף שאמי שאלה עליה פעמים אחדות. מזה דנה אמי, כי מהכלה אין מה לדבר. מי יודע איזו בעלת מוס היא ואולי גולם פשוט. השדכן שהק, ורק בדרך התנצלות אמר: סעי שמה ותראי, הלא חתול בשק אין מוכרים. אמי לא יכלה לנסוע, כי מרודה היתה תמיד במסחר של חמאה ודגים מלוחים. גם אבי לא יכול לנסוע, כי מלמד היה. אך אמר, כי אין לדחות את השרוך בשום אופן. אחרי ובוהים ומועצות נשאר בהסכם כל בני הבית, כי אני לבדי אסע שמה. קרוב היה לנו שם ונסעתי אליו והמחותן יומינינו אל ביתו ואראה את הכלה. ובן היה. השדכן שכר לי עגלה. אמי עסקה שבוע שלם להכין אותי לדרך. אפתה לי עגלה של שמן, תקנה לי מעילי של שבת בטלאים חרשים וכנפתורים חדשים, אבי חפש אחרי נוסח תפלת הדרך הנרפס באיזה ספר שאינו בביתו, כי דרכי, שעברתי בה, היתה כחזקה סכנה, יער גדול בלי קץ, ובלילה נסעתי. הכל היה נכון וכטרם עליתי על העגלה למדני אבי מעש ררך ארץ, איך אתנהג בעיר נכריה, מה אדבר אל המחזותן וכו' והעקר הזורני, כי לא אספר "מעשיות" לאנשים זרים ולא אניד לאיש למה אני נוסע. השדוך

המצב ברוסיה. המורדים העלו שוב דג גדול בחרמם. במועצת הרנו בחוף את הגראף אלקסיס אינגנאמיעו, ראש מפלגת הנסוגים אחר, המונעים את הצד להקים את הבטחותיו הטובות לעם. אינגנאמיעו זה היה אחי המניסטר אינגנאמיעו העריץ יוצר הגזירות הקשות על היהודים בראשית מלכות אלכסנדר השלישי וגם הוא פעל לחזק את לב הצר להתאכזר על העם. הוא היה בראשית שנות השמונים ראש פקירי הגרדה וידיד נאמן להצר אלכסנדר השלישי, אח"כ היה נציב סכיר המזרחית וימשול שם בחמה שפוכה על השבויים כמלאך חבלה על דפאי שאול. בעבור אמונתו זאת עשהו הצר למשנה המניסטר שעל עניני הפנים ואח"כ לנציב קיוב. שם הראה את זדונו ועכרתו ביהודים. וזה עשר שנים היה חבר מועצות הממלכה והשפעתו לרעה על חצי הצר היתה רבה, כל הנסיגה לאחור וענוי החפשים ועכירת הצר על שבועותיו הם מעשי ידיו. עתה ידמה בשאול ולא יוסיף עוד להרשיע. מותו לא ישנה אמנם את שמה הממשלה, אבל בכל אופן הראו המורדים, כי לא נואשו עוד, עריצות המאה השחורה לא תבעה. ואנשי "חברת העם הרוסי" מחבלים תחבולות להשיב את סדר הממשלה לאיתנה ולבטל גם את הרומא, אחרי רואב, כי עבר הצר על כל המאניפסטים וההבטחות והעולם על מקומו עומד. לתבלית זאת הם אומרים להוסיף להקהיל בכל המקומות את המאות השחורות, הפקידים ועבריהם וריקים שכירים בכסף ובכל האספות יחליטו יחד לדרוש מאת הצר ממשלת יחיד ואח"כ יבואו כל פקירי הצבא בכל המקומות וימלאו אחרי "העם". בזה אימרים אנשי השלטון הישן להפיל היתהם על הצר, לבופו לבטל את כל יתר הבטחותיו ולהוציא מפיו גזירה, לדחות את הבחירות אל הרומא לזמן בלתי קבוע. כי מפני הרומא הם יראים מאד, כי ברומא יגלה לכל, כי דרישותיהם אינן דרישות העם, כמו שהם מכביחים לצר ולכל העולם.

על המצפה

מם על המותרות.

הפרלמנט הצרפתי הטיל מס מיוחד על כל קלאוויד ועוגב, שמביא איש אל ביתו. בצרפת יש גם מס על אוטומוביל. הנה זה מעשה מחוקקים עממים, היודעים את עמם ומתכוונים להקן את דרכיו ולהרים מכשול מהם. כונת המס היא להפריש את הדלים השחצנים מן המותרות, להרגיל את הבינונים להסתפק

לא רק דלי היהודים, אשר בנפשם יביאו לחמם, המוסרים נפשם בעד משכרת אגורות אהרות, מכרחים לבזבז הון עצום בעד שעשעי ילדים מפשים כאלה! ומלבד בזבוז ההון הדל, הגורם ירידה סוציאלית והריסה כל מעמד הבינונים, הן הדבר גורם קנאה ושנאה ותחרות עלינו בתוך שכנינו, הרואים רק לעינים ואומרים: בבצע מעשקות, בבזבז עניינו, עשו היהודים את כל הרכוש הזה. הוי, פרלמנט צרפתי מי יתן לנו! שימיל מס על כל מיני לוקוסוס, שהיהודים נוהגים בהם, אולי יועיל לטהרנו מהעון הזה האובל בנו את אשר הותירו שונאינו בתחרותם ובחקיהם הקשים. אך מד לנו, מר! המחוקקים האוסטריים לא ישימו לב לצרכינו. המה יחזקו לנו חקים רק להזיק לנו ולא להועיל, ומדבנינו, אשר עוד הכח בידם לתקן הקנות ולהזהיר על כל מכשול, אין לנו לחביה מאומה. אף שקרמוניהם, רבני פולן, גזרו גזרות כאלה בכל ועד ארבע הארצות, כמו שנמצא כתוב בפינקסים הישנים. אך עוד עצה אחת יש. יש כח לחברות הציוניות לקבל על עצמן לבטל כל לוקוסוס. אדם אחד לא יוכל להיות הראשון, להגור מותרות, פן יחשבוהו למשגע, אבל חברה שלמה הובל ותוכל. ולא עוד אלא שתקנה כזאת, שתקבל חברה שלמה על עצמה, היתה תחבלה טובה לאנימציא ציונית, כי אין ספק, כי רק בשכיל זה יסתפחו רבים לחברה ציונית, למען יפטרנו מעול הלוקוסוס הרובץ עליהם ומבלה הונם. הן כל יהודי מרגיש את העול הקשה, שהניח עליו המנהג האכזרי. אשרי החברה, שתהיה הראשונה בתקנה הזאת ואחריה כל יתר החברות המושבנה. ומה נקל להוציא הרבר אל הפעל! אין הדבר חסר רק מעט עון, אמץ-רוח לעשות דבר טוב ובמה ברבות ינחלו אנשי החברה האחת הזאת כסוללה דרך, שמותיהם יוחקו לדור דור בין כל מטיבי העם ומורי דרכו. הנו עשו, כי בצרה גדולה אנחנו מפני בולמוס המותרות האובלנו ומדבאנו יותר מכל שונאינו מחוץ. הסר הזהב, הסר אבני השהם, פשוט את העורות היקרים ומי שיש לו ימכרם, להודות הלכה למוני לב, המתבישים לעבור על המנהג של שמות, שהנהגנו בתאווה נפרזה למותרות המלפפת אותנו תמיד, לבשהנו ולהשחיתנו מנפש ועד בשר. כי גם את נפשנו ישחית המנהג. לולא הלוקוסוס לא היתה שממה הכספים מתפשטת בקרבנו כל כך קמט מריר, כמגפת החולירע. המותרות תרגלנה אותנו בגזל ובאונאה. הכה נסירה עלו הקשה מעל צוארנו.

איום על השופטים.

האיום על השיפטים היה לשמה, למנהג המבטל דין אצל המפלגה האוסטרית המגינה על הדת הקתולית "דת הרחמים והחסר". המפלגה הנוצרית-סוציאלית, שנוסדה לרמות את ההמון הדל, שידמה, כי גם הוא בעור בכש רוצה באמת להושיעהו, הנהיגה את השמה הזאת בכל משפט יהודי. במשפט הילונר הנהגה על פי השמה הזאת ביד רמה, הטילה אימה על העדים, על השופטים, על המניסטר למשפטים, על דעת הקהל וכלם חרדו מפניה, כי ברשות עשתה את כל מעשיה, מצד הממשלה לא מצאה כל מעצור לתועבותיה, על כן הצליחה. כבר הוברר הדבר, כי המניסטר למשפטים דוכר, ששמש בימי משפט הילונר, ירא מפני שניידר, שחדרהו בישיבה גלויה של ועד המדינה במקח שחד ועל כן שתק לכל עריצות צורריו, שעברו על החקים כגלויה ואלה שהמשפט היה תלוי בהם לקחו קל וחמר לעצמם, והילונר יצא חייב ברצח דתי וקלון עולם נחלו כל היהודים ואף שהתבררו עתה כל הפסלנות והעריצות, שעשו צורריו בימי המשפט, אין אחדי מעשי ב"ד כלום. משפט הילונר התאשר גם מאת בה"ד הגדול והדבר עבר ואנו מן הצועקים ואינם נענים. — בשמה הזאת מתנהג עתה הצדיק הנוצרי סוציאל י שניידר גם במשפט היהודי הזקן ר' יעקב שמערן, שיצא פעם חייב מכיה"ד המפואר ברישא בעון רצח, עתה במשפט שני יצא זכאי בעמל מליצו הפרופסור רוזנבלט, שהוכיח, כי אין להאשמתו כל יסוד, הקטיגור ערעד על המשפט לפני ביה"ד הגדול בוויין. עתה קם שניידר במועצה הממלכה, לסייע את הקטיגור, בחשרו את ביה"ד הגדול

במה שיש להם, לבל יחקו מעשי עשירים מבזבזים להותם ולמפלגתם. הוי מי יתן לנו היהודים חוק כזה! מה נחוצים לנו מחוקקים כאלה. הלא במדה הזאת, ההתיפות בלוקוסוס וחקוי מעשי העשירים ע"י ההמון, אנו דומים לצרפתים. אבל מי זה ישים רב אלינו? הפרלמנט האוסטרי וועד המדינה הגליצי אינם נוקקים לחוק כזה, כי העמים ההושבים בממלכה הזאת אינם נשחתים במדה הרעה הזאת. הראיהם מימיכם אזרח פשוט אשכנזי אף בוויין נושא על ראשו, בובע, ששויו ארבע מאות שקל? בובע יקר כזה ישא רק הנסיך משרטרוינסקי, הגראף זאמויסקי, המיליארדר לאבורי הצרפתי או גולד האמריקני. ואצלנו? אצלנו, ורק בגליציה העניה, יהודי פשוט חנוני או מווג או הולך במל פשוט, שאינו יודע מאין יבא לחמו בשבוע הבא, נושא בשבת מצנפת, ששויה ת' שקל! הנשמע שנעוץ כזה בכל פאתי הבל? אלו למצער היתה המצנפת שוה באמת כסף רב כזה או קרוב לזה. המצנפת (של זנבות סובל) שוה באמת לא יותר מארבע מאות פרוטות ורק מפני שעל פי מקרה היתה הסחורה הזאת במשוכת איוו זונה שובבה באמריקה לסחורה עוברת ידמו יהודי גליציה, כי חיבה עליהם לשלם כמה שירדשו ובלבד שלא יחסר. כל יהודי גליציה מכרחים להיות תלויים ברעה הזונה הזאת ואם השתובב הזונה פתאם ואמרה: אין לי חפץ בזנבות סובל, אז יאבדו יהודי גליציה בפעם אחת כשלשים מיליון שקל כסף, שהשקיעו בשמריימליהם בגזירה הזונה האמריקנית. היש ממשות עם שלם גדולה מזו? הנה העם החכם והנבון מבל העמים? הנה ה"ראש היהודי", הנושא עליו שקוץ משומם כזה, להוריד ממון ישראל למיזון? האין הראש היהודי יכול להסתפק לשאת על עצמו שמריימל בעד מ"ו כתרם? הלא גם כובעו של רותשילד ושל יורש העצר אינו שוה יותר. איפה כתוב בתורה או אפילו בספר קבלה, כי מכרחה מצנפת של שבת להיות דוקא של עור סובל? ומי זה יפסול אותה אם היתה מעוד חיה אחרת, שלא מצאה עוד חן בעיני המטרוניתא באטריקה? וכן הדבר בכגדי החרף. כמה שוה מעיל החרף של אזרח פולני או אשכנזי פשוט או אפילו של שר מחוז או יועץ החצר? לכל היותר מאה כסף ומעיל החרף של יהודי פשוט, מוכר קמח או בורית או נפמ, מכרחה להיות שוה ת' כתר לכל הפחות ואם לא, יבוש ללכת לביהב"נ בשבת, או יבחר לצאת בלי מעיל-חרף בלל וירעד מקור ובלבד שלא יתעב נפשו כמעיל, שאין מחירו רב כל כך. וכן הדבר בתבשיטי נשינו וכשרשרות הזהב של חתנינוואברכינינו. מי זה נושא אצלעמים אחרים עדיים כאלה? ערוני פשוט לא, פקיר גבוה לא, גם נשיהם

ומשתוממת ונערה נכרבה אחריה ושתיהן קראו בבהלה: "מה לך! מה לך! ההשתענעה?" בנוסי שמעתי קול נערה ותתגבר בי תשוקתי, לראות עב"פ במכמ אחד את הכלה, שאבדתי בחפזי ובאולתי. והנה נערה קטנה ורזה, פניה מלאים בחמי קיץ, שערותיה אדומות וכהפה האחת גבוהה מן השנית, לא ראיתי נערה כמזוה בכל עירי.

זהו שדוכי הראשון, רבוני, וזאת תוחלתי הנכזבה הראשונה בימי חיי, שאחריה נמשכו תוחלות שוא כזאת עד אין מספר ובכלם אני הייתי האשם, נאותי ופחזותי הנה השביעוני המדורים. ובכל זאת למדתי משדוכי הראשון שלשה דברים: (א) בל זמן שאין הדבר בידי אסור לי להתפאר בו בלבי, אף על פי שנראה בעיני לפי כח בינתי, כי אין עוד כל ספק שאשיגנו; (ב) אסור להתגאות על שום אדם; (ג) גם כל מקרה רע, גם כל פגע ומכשול יביאו לפעמים טובה, "בל מה דעביד רחמנא למב עביד". כי בלי המכשול הוא איך הייתי נפטר משרוך בזה, שאבותי ז"ל החזיקוהו לאשר גדול ובלוי ספק היו מקשרים אותי בו בלי הסכמתי!?

א. מ. ר.

אנכי ידאתי לענות אותו ובכל הדרך עד באי לזבלוב הייתי עצב מאד ואכעס על כל העולם. קרובי והשרכן צווני להרגע ולישן מעט בטרם אתראה עם המחוחן והשרכן הרבה לדבר על לבי, להוכיח לי כמה מאושר אהיה בכית ר' יוקל-מלך ר' מאיר'ל גרינצוס, איזו ברית נפלאה היא הבלה ואיזו שלשלת יוחסין היא המשפחה. דבריו שמחוני מעט וארגע. לפנות ערב הנחוני קרובי והשרכן אל בית המחוחן. בטרם קרבתי אל הבית, הברתי, בי אנשי הבית טרחו למעני, לקשט את הבית ולנקות סביבותיו וזה הרהיבני וירבה את גאותי. נכנסנו אל הבית, ואבט אל היוצא לקראתי והנה הוא אותו העני הארחי פרחי, שפגשתי בדרך במלון, שאני קדאתי לו "חוזר על הפתחים" והוא קרא לי "ממזר". הארו לבס את בהלתי! ברגע הראשון היינו שנינו כנציבי אבן, פיותינו היו פחוחים, פנינו אדמו כאש ולא ידענו מה לעשות. חפצתי לנום, אבל השיבותי אל לבי: אפשר, כי זר הוא פה ומיד יעלם ואולי גם הוא אחד השדכנים ולמה אידא מפניו, בסף יקח ברצון, אך השדכן הפסיק את הדממה בקראו: "ר' יוקל-מלך! הלא זה החתן המובן לך. אז הבינותי, כי כל מה שאמרה להמלט מן הבית אך טוב לי ואשא רגלי ואמלט בצבי מן הפח והמחוחן רדף אחרי ויקרא "שקץ! עוזה מחוצף! אני אראך את ידי!" ואשה, בודאי אשתו, יצאה מן הבית נבהלה

מהחברה ישלחו בהוצאת החברה חמשה במלנים, לשמור את המת וללמוד משניות ולהתפלל תהלים עד התחלה הלילה. כל החברים מחויבים ללות את המת, ולמצער שלשים מהם מחויבים ללות ער הקבר. בעת ההלויה יחלקו לפני המטה מבסוף החברה נדבות לעניים. במשך ימי ה"שבועה" יבאו חמשה במלנים וחמשה חברים לבית האבל, בכך ובערב להתפלל. לאלמנה ולחברים השולחנה הקופסאות עם שמונה כהרים, וחברים הנועדים לזה יבאו לנתח האבליים. ובמשך י"א חרשים יאמרו עשרה במלנים בכך ובערב הקריש, וכן גם בכל יום המיתה במשך חמשים שנה. ובחגים יזכרו שמות הנפטר בעת הזכרת הנשמות. — בראש חברה הצדקה הזאת עומד האיש הדגול מרבכה הנודע לתהלה ברוב פעולותיו הטובות ועסקיו בצרכי הצבור, נשיא עדהו, ונשיא לשכת המסחר וההתעשיה ומשגיח על בית הספר הישראלי פה, הנכיר החכם החכם הישני מו"ה משה אריה בלאך, ראש בית המדרש לרבנים בבודפשט, מחבר ספרי "שערי תורה התקנות", האיש המורס מעם הנה, הוא באמת צבי תפארת ישראל. הוא איש אשר תורה וגדולה, חכמה ואמונה בו התאחדו. היא חכם גדול בתורה וכתלמיד ובלשון ובספרות העברית, והוא ירא ד' וזהיר במצוות קלות בחמורות במלא מובן המלה, ואהבת ישראל המלא את כל לבו ונפשו. הוא עוסק בצרכי הצבור באמונה, אשר להם הקריש את כל עתותיו החפשיה. בתור נשיא קהל עדהו עלתה בידו לקרב את כל המפלגות למיניהן אחת אל אחת, ולהאציל מרחו עליהם. וישם סדרים בנהגת העוה ובכל עניניה, עד שקהלנו תוכל להיות למופה לכל הערים הגדולות ממנה. בתור משגיח על בית הספר הישראלי, השתדל שיתנהל ברוח ישראל ואמונתו, והתלמידים והתלמידות ילמדו, מלבד ידועות חלף תורה ותפלה ולשון עבר בשום שכל וברוח הבינה כאיפן היותר מועיל. בתור חבר הוועד המפקח על בית אסף הזקנים יתחילים שאין להם תרופה יבקרנה המיד וישגיח שיהי הכל בסדר נכון לטובת החולים, הבנק להלוואת כסף לסוחרים ולבעלי מלאכה קטנים בלי נשך ובתשלומים קטנים מדי שבוע ושבע, אשר מטיבו יהנו רבים מאחינו הדלים, ויביא ברכה רבה להם, כי ינצלו מירי המלנים ברביה, נוסד פה בהשתדלותו, ורבה מאד עמלו ויגיעו בו, אין חכמה צדקה, אין מפעל טוב, אשר ה"ד בלאך איננו בועד הפועל, ואיננו לוקח חלק בראש בעבורה.

בשבת חנוכה התאספו רוב חבריה, וקרואים רבים ונכבדים לעבודת ד' לכבוד חג היובל. אחרי קריאת התורה עלה הנשיא ה"ר בלאך הבטחה, וידרוש דרשה נפלאה בלשון למודים וברוח הגדה חכמה, דעה וחקירה מענינה דיימא, זיקה נפשות בר השמיעים, אשר התפעלו מאד מדברי חכמתו ומדוח תבונתו ואמרי פיו, כי העריך לקחו כאחד המטיפים הגדולים בארץ. וביום א' ה' של חנכה היתה אספה בלילה באולם מועצת העדה, והנשיא הציע לפני החברים הנאספים את הדין והחשבון מפעולות החברה במשך ארבעים שנות קיומה, ואלה הפרטים: ההכנסות עולות לסך 177,409 כתר, וההוצאות: לתמיכת החולים ע"י הקופסאות 46,538 כתר, למשכששי ולשומרי החולים 3896 כתר, לזקנים בבית אסף הזקנים 1160 כתר, הלויה וקבורה מתיים 8760 כתר, הזכרת הנשמות ואמירת קדיש 27,637 כתר, תמיכות יוצאות מהבלל לנצרים 18,176 כתר. כסום כל ההוצאות 143,551 כתר. מצב רכוש החברה 45,169 כתר.

בהצעת משנה ראש עדהו הנכיר הרבי מו"ה משה לאנדא קמו כל הנאספים מושבם, לאות תודה לראשי ומנהלי החברה, על פעולתם הרבה לטובתה, ויביעו להם את בטחונם בס. בתיר חבר אורה להם גם אנכי ואנמור בברכה: ישלם ד' נמוכס ותהי משכרתכם שלמה מבת ד' אלקי חסר והרחמים. חיים יצחק שפאמן

מורה שפת עבר ותורת ד' בביה"ס הישראלי בברודי.

בוטשאטש. רבים מחבמי עמנו בשנים קרמוניות בראותם, כי עם בני ישראל ירד פלאים מיום אל יום ומצבם החמרי תחת מסכות יתהפך מרוב התלאות, אשר המצאנה אותם וידחפו מדחי אל דחי, חזו לנו מראש, כי המצב החמרי הזה יפעל בימים הבאים גם על מצבם הדתי, על התורה ולומדיה, במאמרם עתידה תורה שתשתבח מישראל, ואם לא נתאזר עוז להחזיק ביד התורה ולבלתי נתון למוט רגליה, רעה גדולה נשקפה לנו מזה בנוגע למצב היהדות בלו, וקיום התורה הוא החוש המאגד את כל אישי עמנו, ונפשם קשורה בנפשה. לכן שקרו ליסוד ישיבות בלילות בכל עיר ועיר, למען תת אמן לתורתנו הקדושה, ומצבנו הדתי לא ימיט לעולם. גם בימינו אלה החל הרעיון הנשכח הזה לפעם לכות בנו עמנו, ליסוד גם בנליציא

הפיננצי של הקהלה. הכנסות הקהלה הן משלשה דברים: מהשחיטה, מביה"ק ומסם בלי אמצעי. הכנסה השחיטה התמעטה מפני יוקר הבשר. בעלי חרשה בשר מעושן ישחמו עתה רק את החצי מאשר היו רגילים לשחוט, ההחרות קמה להם בלבוב. גם מרכים העם עתה להכנים שחומי חוץ מפני ה"ק. בביה"ק מצערה ההכנסה, כי עשירי קהלתנו אינם רגילים להניח בצואתם נדבות לקהלה ולמוסדותיה. בלבוב רבם הכנסות באלה ופה כמות איש ישתדלו כל מכירו להמעיט את השלומי שבר קבורתו ומאין תקח הקהלה לצרביה. גם במס בלי אמצעי יפה בח קהלת לבוב, ששם ישלמו העשירים עד אלף כתר ופה ישלמו רק עד מאה ובאשר הוסיפו על מס העשירים היתה צעקה גדולה. בלס סרבו לשלם וירעשו במחאות. בחשבון הבורשעה בשנה הנכחת פחותה ההכנסות מן ההוצאות בעשרה אלפים ושש מאות כתר. לכן עלינו להזהר מאד בכלכלת צרכי הקהלה, כי גם בשנה הבאה יהיה מחסור בזה.

הפרנסים ה"ר גדליה לאנגראק, יצחק בוימינר, אברהם דיימשר, א. מרגלית דרשו למנות מיד את המו"ץ השמיני החסר, כי לפי תקנות הקהלה צריכים להיות בקראקא שמונה דינים. ע"ז ענה ה"ר לאנדא, כי אין התקנות מחייבות למנות שמונה, כי רק רשית היא ולא חובה ועתה אין צורך לדין שמיני. אלו היה לנו כסף היינו צריכים להוסיף על שבר הדינים הנמצאים ולא למנות עוד דין וכלם יהיו חסדי לחם. הו"ר דבר עם הדינים עצמם והם אומרים, כי אין צורך בדין שמיני. הפרנסים מר פ. לאנדא ומר י. שנווטו השיבו על צעקת המוענים בבח התקנות: אם על התקנות אהם חוששים הלא חובה עלינו למנות רב ומרוע המושל בזה? ברב יש כוראי צ"ד יותר גדול מאשר במו"ץ שמיני. אהם באים כל אחד במו"ץ שלו בבניו להמירו על הצבור ואינם שמים אל לב, כי מחסור בקופתנו. מר א. מרגלית הציע להכנים את שבר מו"ץ שמיני אל הבורשעה, אבל לא למנות. מר כנדל פאס הציע למנות מו"ץ שמיני בשבר אלף ות"ק כתר, שנוכל לחשבו רוב ושיהיה מרוצה לכל המפלגות. הוכוחים על הענין הזה היו סוערים מאד, שני הצדדים ההרגזו ובמעט באו לירי פגיעה בכבוד יחידים. — בסוף החלט לקבוע שבר כל מו"ץ סך 1300 כתר החת 1200 שקבלו עד כה. התקבלה הצעת הפרנס מר מאיר יאנקלער, כי עד ששה חדשים על הנהגת הקהל לקצוב שבר כל פקדי הקהלה, כל מין יקבל שבר שוה ולא יגרע האחד מן השני. גם התקבלה הצעתו לערוך עד ששה חרשים רשימת המצבות בביה"ק, ובענין מנוי הדין השמיני קמו המהנדסים ויצאו מן הלשכה ולא נשאר המספר הרוש להחליט החלטה.

ד"ר פישלר הביע תודתו לד"ר ר. לאנדא על אשר נגמרה בשנה הזאת עריבת הבורשעה בדצמבר תחת אשר המיד יגמר במארץ. נ.

ברודי. עירנו מצמינת בחברות צדקה ומוסדי חסד רבים מימים קדמונים, בהיותה עוד עיר-מסחר חפשית ויושביה, רובם ככלם יהודים, היו עשירים גדולים, סוחרי ארץ. ועוד עתה, אף כי ירדה פלאים, המסחר הוא בשפל המדרגה ורוב יושביה דלים ועניים, מהפרנסים בדחקות ובעצור, ועשיריה אך מעט המת, בכל זאת העלה על כל רעותיה הגדולות ממנה, במדת גמלות חסדים ורחמים, לתמוך כל כושל ולעזור את כל הצריך לעזרה. — בין החברות והמוסדות הטובים בעירנו המנה גם החברה "חסר ואמת", אשר בשבת חנוכה העבר נמלאו לה ארבעים שנה מיום הוסדה ע"י טובי העיר ברוד הקודם. היא היתה הראשונה להחברות אשר בנילה בעירנו, ולה משפט הבכורה. ראויה היא לתת לה יד ושם בעתון עברי, למען תהי למופת לערים אחרות, כי היא כוללת בקרבה מעשי חברות רבות. גם ראויה היא שיחקו בכל החברות הדומות לה את סדר עבודתה, תכלית החברה ומטרתה, יגיד שמה: "חסר ואמת" עם החיים, וחסד של אמת עם המתים, גמלות חסדים, בקיר חולים, הלוית המת, נחס אבליים, הזכרת נשמות, וברוסה. באשר יחלה אחד מחבריה, ישלחו לו בכל שבוע ושבעו שתי קופסאות, האחת פתוחה, ובה שמונה כהרים, והשניה חתומה, אם החולה הוא עני ונצרך יקח לו את הכסף, ואם איננו צריך להמיכה ישים את הכסף לקופסא החתומה, אם ירצה, לטובת החברה. ולא תפתח עד אחרי הויה למצער אצל חשבה חברים לתכלית זאת, למען לא יירע לאיש מי ופני המקבל. במשך ימי מחלתו יבקרנה בכל יום רופא החברה ושלשה מחבריה. ואם נחוק, והחולה וקרוביו רוצים בכך, הביאהו החברה אל בית החולים, או אל בית אסף זקנים. חולים רבים ישלחו בהוצאות החברה למקומות הרחצה והרפואה. וכן השלחנה הקופסאות עם הכסף ליולדת, אם בעלה הוא חבר להחברה. במות אחד

במקח שחר. בזה הוא רוצה לאים על ביה"ד הגדול, שאם ירחה את ערעור הקטיגור, ויציא עליו לעז שלקח שחר ויט משפט. היצלה? יראים אנו מאד. חזקה על ביה"ד הגדול בוויין, שלא יפחד מפני לעז של רשעים ויוציא דין לאמתו ובכל זאת יראים אנו. הנסיונות המרים עשו אותנו לפחדנים, לחרדים מפני כל עלה נרף, והרי ידים לפחדנו. המניסטר למשפטים ד"ר קליין (יהודי מומר) שמע את החשר על ביה"ד הגדול וישתוק, תחת שהיה לו לנעור מיד ברשעים, המטילים חשר על ביה"ד הגדול, לסתום את פיהם ולעשות את ביה"ד הגדול חפשי מאימת זדים, הרוצים להבריחו להטות משפט. באינטרפלציה היא, ששמות כל הצירים ממפלגת הנוצרים-סוציאליים היו חתומים עליה, נאמר: "הכדיקה הקודמת ברהה בלי כל ספק, כי יעקב שמערן המוזג מביאלא-ברועני הרג את גריגאר. יעקב שמערן נאשם ברצח וגם נחרץ עליו משפט מות ע"י תליה. ביה"ד הגדול בוויין בטל את המשפט בלי מהן מעט לדבר ויפקד על ביה"ד של המשבעים ברישא, לברר את המשפט שנית. גמר הדין היה מיום כ"ו עד ל' נובמבר. המון יהודים ברישא ובלאנצוט, שקבצו מאות כסף להוצאות המשפט ולשלם שבר הסניגור, היו חמשה ימים בבית המשפט. הפרופסור ד"ר רונזבלט מקראקא המליץ בעד שמערן, שיצא זכאי על יסוד הכרעת המשבעים. נגד המשפט הזה ערער הקטיגור. עתה יש לירא פן יצא הרוצח לחפשי, מבלי שירצה עונו והאלמנה וחמשת ילדיה יהיו צפויים לעוני ולחסר כל; לכן נשאל את המניסטר למשפט, אם יהרצה לעשות את כל הנחוק, שלא ישא בית הדין הגדול את פני היהודי יעקב שמערן". האנטישמים בוויין חושדים אפא בגלוי את ביה"ד ברישא ואת ביה"ד הגדול בוויין במשא פנים, בהמית משפט ובמקח שחר לטובת היהודים, והמטלה מחשה.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. בישיבת מועצת הקהל, שהיתה בערב אור ליום ד' שבוע זה, התאונן הפרנס מר נפתלי גלדגרם, כי מנהלי בית החולים היהודי פה בקשו מאת ועד המדינה בלבוב, לתמוך את ביה"ח היהודי, אשר בעבורו החשון כלכלת המדינה הרבה כסף כי לולא ביה"ח היהודי היה ביה"ח הכללי חייב לאסוף את חילי היהודים, ועד המדינה רחה את הבקשה. היושב בראש ד"ר רפאל לאנדא ענה, כי ועד המדינה יעץ את מנהלי ביה"ח, להשתדל אצל צירי מועצת המדינה. ה"ר לאנדא כבר השתדל בזה אצל ארבעת צירי מועצת המדינה מקראקא והוא מקוה, כי מועצת הסבים לתמוך ביד ביה"ח היהודי. הפרנס מר פרץ בהנא התאונן על השמטה יסור בית חולים לילדים, שיש על זה קון קימה מנדבת רפפורט. היושב בראש ענה, כי מיד אחרי אשור הבורשעה יתחילו ביסוד המוסד הזה. — הפרנס ר' שמואל לאנדא התאונן על השמטה מנוי רב. הו"ר ענה, כי דבר עם הנשיא החולה והוא בקשרו להמתין עוד איוו שבועות עד אשר ישוב טמסעו לנגב. ואז יבא בעצמו אל הישיבה וירוננו על זה. — הפרנס ד"ר פישלר התאונן על השמטה דבר תקון חוק הבחירות למועצת הקהל ודבר תקון גבית המס של הקהלה. הנהגת הקהל שמה גוספות על המס וכל משלמי המס מתרעמים ומערערים, על הנהגת הקהל לחפש אחרי מקורות חדשים להכנסות, כמו שימת מס על החתונות, שכבר ההאשרה במועצה. גם התאונן ה"ר פישלר על אשר אין שבר פקדי הקהלה קבוע. השו"ב אשר יש לו פרומקציה מקבל יותר ודורש הוספות בכל שנה ושנה ואשר אין לו פרומקציה עליו להסתפק בפחות. על הנהגת הקהל לקצוב שבר קבוע לכל מין פקידים בשעור שיוכלו לחיות ממנו ומוזה אין לגרוע ועליו אין להוסיף. וכן יש לעשות תקנות קבועות ברבר הפנסיה, שיקחו הפקידים לעת זקנתם. עתה אין כל תקנה והדבר הלוי רק בחסד הנהגת העדה. בתקנות צריך להיות קצוב סבום כל פנסיה לפי מספר שנות עבודתו של הפקיד. — מר פרץ כהנא הציע לעשות כהחלטה הועד הדתי, להיסיף על שבר הפקידים ולא בהחלטה ועד הפיננץ לדחות בקשתם. על כל אלה ענה הו"ר בהשקפה על המצב

במענינותיה הטובים ובאורה הן והמברוא; יפו יושבת על חוף הים הגדול ויאכרו בה דגים טריים לרוב; מכריא ידועה כמעני הרחצה אשר בה הירועים בשם "חמי מכריא" העולים כמעט על מעיני הרחצה אשר בקארלסבאד שבאוסטריא, וצפת קרוב לחוף ים כנרת השכונ, רק בירושלם אין שום דבר טוב, אשר עליו יתענגו הושביה, ולמרות כל זאת הנה הישוב בירושלם הולך הלאה ונדול והישוב בחברון אם לא נאמר כי הולך ופוחת, אבל זה ודאי, כי לא יגדל במאומה ובעינו הוא עומד.

חמש עשרה שנה עברו מני אידעתי את העיר הזאת, תקופת שנים, אשר באירפה בפרים נעשים ערים, וערים — כרכים, ובעירנו כמעט שנוי כל שהוא לא נהיה, שנתים עברו מאז בקרתי איתה בפעם האחרונה ואמין למצוא בה איזו חרשות, כאשר רגילים בני אדם למצא בעיר, אשר לא דרכה בה רגלם משך שתי שנים, ולתמהוני — מאומה לא מצאתי, מלבד הגדלים שנעשו הישנים...

רחובותיה עודן צרות כאשר היו מאז ומקדם ועל רצפותיהן עוד המעדה רגלי ההלך, עוד ילדי התושבים מתקלסים בעוברי האורח ובחפצם לבנות את חבריהם עוד יקראוהו "אבן שכנו" ו"אבן יהודי" כנוסח הרגיל, הכל כאשר לכל כמו שהיה לפני רבות בשנים. — אמנם כן, הכל הלוי כמול — אפילו התרבות יישוב עיר בארץ ישראל!

שמואל א. מיקסין.

מכתב מאמריקה.

ניו-יורק, י"ט כסלו, הצינוי הנודע והסופר העברי ד"ר שמריהו הלוי לעווין, מי שהיה חבר הדומא ברוסיא, בא זה לא כבר ארצה אמריקה ויהקבל אתמול לראיון עם הנשיא רוזוולט ב"בית הלבן". הנשיא קבלהו כסבר פנים יפות מאד בחדר עבודתו וישוחח אתו בעשרים מינוטים ע"ד מצב היהודים ברוסיא, אחרי הראיון עם הנשיא הצינוי חבר הקנגרס (מועצת הארץ) הושינגטוני אחינו הנרי גלדפוגל לפני חברי הקנגרס והמנטורים וגם המה שוחחו את הד"ר לעווין ע"ד יהודי רוסיא ומצבם. — המשורר הזרנוי הנודע בשם "משורר הנטו" מורים רוזנפלד, חלה זה בשנה במחלת פרלזים חזקה ועתה נכרה מחלתו והעתונים היהודיים יצאו לבקש למענו עזרה מאת רחמנים. נפלא הרבר, כי העהונים הזרנוים, אשר המשורר עבד בהם שנים רבות וכלם עושים עסקים טובים, אין לאל ידם להושיע את המשורר האמלל הזה מבלי צלצל בשופר של צדקה ולהריע בקולי קולות על איזו מאות שקלים תרושים לו ולכלכלת בני משפחתו. בן גורל הסופרים באמריקה. — הרבולוציוני הרומי הנודע בשם גרשוני (יהודי מומר), שנתפש באימליא וישולח סבירה ויצליח לברוח משם, בא אתמול לסאן פראנציסקא וגדולי העתונים המדיניים מהללים ומשבחים מפעליו בתור ראש מנהלי הנועת השחרור והחרות ברוסיא.

י. בהן.

מקורב ומרחוק.

מצוקת כסף בבוקובינה. בשנועות האחרונים מרגישים הסוחרים היהודים בבוקובינה מצוקה גדולה בכסף, רבים פושטים את הרגל לנושיהם ואף מי שאינו רוצה לקרוא שטטה ופאמין ככל תעצמות תחבולותיו להנצל מחרסת לוח ואינו משלם אי אפשר לו. מחסור בכסף יסבלו כל היהודים בבוקובינה ובגליציה המזרחית. מעם הדבר ידוע. "חברת הבאנק" הווינית תתמוך בכספה רק את חברות המסחר הגדולות והנה מתחרות בעסק העצים כסוחרים היהודים ואלה אינם יכולים לעמוד בסניהם. הכאנמים האחרים עושקים את הסוחרים ברבית גדולה ואינם מלויים רק בידי סרסרים וגם הם מצדם יעשקו את הסוחרים וכה נשאר המסחר היהודי תלוי באויר. הצעה בצנצנה בין הסוחרים ליסד בבוקובינה באנק מיוחד, להנצל מיד העושקים.

תחבדה לעבור על חוק, ממשלת מדינת קנזס באמריקה הצפונית אסרה את מכירת כל משקה מסכרת בארץ. כידוע אסור גם לבעלי רת מחמד לשותות כל משקה מסכרת. אך המה תמימים ואין להם תחבלה להונות את ארזים. המחמדי המתאווה לעשות יין או שכר מסכרת הוא לעבר על החוק ולהיות נכון, כי יקבל ענשו בעוה"ב

אמצעים, למען הוריש את הצרעת היהודית מן הארץ. כמעט בכל עיר ועיר יש קרושנן אחד, מלבד הצוררים הגדולים אשר בעיר המלוכה וכיאסי והדורשים מעל כמות האוניברסיטאות ובמקלות עם בכל עיר ועיר, להצית את השנאה בלב בני העם נגד היהודים! בזאת עלתה כימינו. אברהם.

מכתב מארץ ישראל.

ירושלם. י"ט כסלו, הגשם, אשר אליו נקוה מאז החרף העבר, כי ממנו את כימינו נשתה, עוד מרס ירד. מרגישים הם יושבי עירנו את הקר של חרף יחד עם מהסר במים. גם הכרומטר האומר למחר ירד גשם יחזה לנו עתידות לא נאמנות, בזאת הראה לנו המול ושלשם ונבואתו עוד שרם נתקיימה. — בשנה האחרונה התרבה מספר יושבי ירושלם במרה מרבה. למאות ואלפים נהרו אל תוכה מרוסיא אחינו אשר שחו מצצו את קבעת כום התרעלה ואשר בעיניהם ראו את דמי אחיהם ואחיותיהם שותת לרגליהם, ובדעתם כי אם יעמדו על נפשם לא יועילו להם בזה במאומה, עזבו את הארץ ההיא ורבים מהם כחרו ללכת לארץ אבות, בה קשורים זכרונות רבים טובים ונעימים, ואשר בה נחזה עתיד בהיר ומהיר. וירושלם אשר לא הספיקה להכין להם בתים רבים חרשים לפי מספר האנשים החדשים, אשר התאחו בה, סובלה מן הרבוי הפתאומי הזה. שבר הדירה עלה במדה רבה, בעלי הבתים הרימו ראש, מוסיפים הם שבר על שבר דירותיהם, מוסיפים וחוזרים ומסיפים, והשכנים הלא אנוסים הם למלאות את רצון הבעלים, כי בזה ידרוש גם בעל-בית פלוני וגם בעל בית אלמוני. בגלל הדבר הזה עלה גם מחיר הקרקעות לבנין בתים. המקומות הפנוים רבנין, שהיו עד עתה בתוך השכונות והפרורים, נמכרים ביוקר, בעלי הקרקע עושים בקרקעותיהם עסקים טובים מאד, מרויחים מיר ליד. זה קונה היום קרקע לבנין בית ובעוד ימים אחרים והנה מכרהו לחברו ברוח, ולמחר והנה גם הקונה החדש מוכרו ליד שני, כי הוסיפו לו על המחיר שנתן הוא. ככה נהיו הקרקעות לעסק טוב לבעלי הון. בימים האלה נוסדה אנדה לבנין בתים חדשים. ראשי האנדה החדשה הזאת שמו עיניהם כמשור אחד הרחק משערי העיר כחמשה ועשרים רק; המשור הזה יביל בקרבו די בנין ארבע מאות בתים, בן חמש מאות אמה כל בנין. מחיר הקרקע הזה נמך מאד לפי ערך מחיר הקרקעות בזמן הזה, ויחולק בעלי מלאכה, למען השיג גם ידם הם לבנות להם בתים למעון להם, ולא יאלצו לסבול עניי בעלי בתיהם. אם יגמר הדבר הזה בני טוב יפעול פעילה בכירה לטוב על מחיר שכר הדירה, וראו הכל, כי אם את נדחי ישראל יכנס, ממילא בונה ירושלם הן. — המול עזב את עירנו השר רשיד ביי, פחה עירנו זה שנים מספר, ללכת לעיר מינסטר, בי עלה למעלה ואלו (נציב ראשי). ראשי כל הדתות השונות שבקיר הקדושה, גם החכם באשי וחכמי עדהנו, באו לברכו בשלום לצאתו את העיר, אשר אותה נהג ביושר לבכ.

חברון. כ"ד כסלו. זה קרוב לעשרים וארבע שעה המולה בעירנו מקול רעש אופני העגלות המביאות אורחות ישמעאלים בוכרים, הבאים לבקר את כל המקומות הקדושים אשר בארץ הקדושה. עגלות לעשרות באות ומתעכבות בעירנו שעות שנים, בעת הזאת יתפללו האורחים בבית המסגד, אשר על מערת המכפלה, והולכות ושבות ירושלימה, להביא אחדים המחכים לבוא גם הם לעירנו. מספר אנשי השירה הזאת עולה לחמש מאות, והנני זוכר את השתדלות לשכת בריטיס מסע אשר בכודאפשמ יחד עם הועד הראשי אשר לציונים בוויין עם "מרכז תבור" שבירושלם, שהעירה את אהבה אחינו לארץ אבות והעש למענם את מחיר הנסיעה מבודאפשמ עד ארץ ישראל וסוריא ושובה — במחיר נמוך מאד. כל העתונים אשר ליהודים בכל מקומות מושבותיהם, הקעו ויריעו ויענו אמן בכל בהם על הקריאה הגדולה, אשר יצא מאה ועד הציונים בוויין, ומה היה אחרי קול הרעש הגדול הזה? רק דממה דקה! רק מתי מספר, יחיד סנולה נתנו ידם אל האורחה הזאת ומספר אנשי כל אירחה ואורחה הולכת ופוחתה, עד אשר מי יודע מה יהיה מספר אנשי האורחה החדשה המתעדת להיות בחרש מאי הבא, אם נזכה לעור אורחה. והמה הנה בלי רעש נוסעים מאות מאות, ובכל שנה ושנה באות אירחות חדשות ובזדאי בן ירב מספרם גם בשנים הבאות! — הכל תלוי כמול, גם התרבות הישוב בעיר בארץ ישראל. חכם אחד חשב, כי כל אחת מערי ארץ ישראל הצמיין באיזה דבר טוב אשר בכחו תמשיך ארזו אנשים להתישב ולהאחו בה: חברון מצטיינת

ישיבות כלליות לה"ה. והננו מביעים את תודהנו בשם בני אנשי העיר אל שלשת האחים הנכבדים ילדי רוסיא, הרב הגדול החרוף ובקי מו"ה רפאל קוטוי-נאראדכקי בתור ראש הישיבה, הרב מו"ה אברהם בתור משנה, ומו"ה אלעזר נ"י בתור משנה, אשר באו לעירנו זה בשני ירחים, ובעזר רבים מאנשי עירנו וכראשם הבד"ץ דפה וה"ר אביש שמערן נ"י נשיא הקהל והגבירים הנדיבים ה"ר יעקב הארנשטיין נ"י וה"ר ישראל משה פרעמינגער נ"י וה"ר צבי אבערדאם נ"י, הוציאו את הרעיון הנשגב הזה לפעולת אדם, וייסדו פה ישיבה כללית לה"ה, בעלת ארבע מחלקות, אשר יסדו בהוכן כששים בחווים מפה ומעירות אחרות, בשבוע שעבר נקראו רבים מאנשי העיר אל הדרי הישיבה, להיות שמה בעת הבחינה. לא אוכל להאר בעמ את גדל השמחה, אשר שכתו הקרואים, בראותם את החיל אשר עשו הבחורים בלמודם במשך שני ירחים, אשר למדו איבעים דפי גמרא עם תוספת וסימנים אחרים מש"ע יוד חלק ראשון במשטר מסדר נכון, וכל המודם היה שניר בפייהם, ומרבים מהם ניבול לקוה, כי יהיו מורי הוראה בישראל. יראו בני עירנו אשר היו לעזר ולסעד למוסדי ישיבהנו, כי ת"ל הצליחו וגם עשו פרי ולהמתחיל במצויה אומרים לו גמור. חזקי בער צעירי עמנו, ודעו לכם לצדקה להרים קין התורה ככבוד ושכרם הרבה באר. חיים וויינר עב.

קולומיא. אבקש לתת מקום בעהונך הנכבד בתור עהון ציוני למכתבי זה: באשר נודע כבר לקוראי "המצפה" היתה בעירנו בשבוע שעבר בחירת ציר למיעצת המדינה ונבחר האנטישבי קלעסקי באלפים ועשרים דעות. מן הציונים עמד אמנם לבחירה קנדיטט יהודי לאומי, אולם הוכרח לאחרונה להמנע מן הקנדיטטורה, כי המפלגה הפיליטית שלנו לא הצפה להסכו משעמים במימים, אשר אין לנו אנשים פשוטים לדעתם. הציונים כראותם זאת גמרו לנהל אניטציה, כי היהידים לא ילכו אל הבחירה, וגם עלה הדבר בירם, כי שום יהודי לא יראה באולם הבחירה. אך שמעו והשתוממו! — הד"ר ראזענהעק, מנהיג הציונים בעירנו וציר להקנגרס הציוני, היה היהודי האחד, אשר נהן את דעתו בעד דציר האנטישמי. ואיש אשר בזה יעמוד בראש הציונים בקאלאמיא? בושח ובלמה! ח. בן-משה.

הארעשאו (מורביא) התפלא התפלאתי בבואי לעיר הזאת לרגל מסחרי, בראותי, כי כמעט כל יהודי העיר יראי ה' ונוהרים בכל דרכי היהודים. כל בתי המסחר בתי היהודים סגורים בשבת, מלבד אחד או שנים בתי התפלה מלאים בשבת מהפללים ע"פ המנהגים הישנים וגם בחול ראיתי יהודים שוקדים ערב ובקר ללכת להתפלל במנין ולא רק להתפלל, אחרי התפלה הם לומדים תורה כרכים והרב ד"ר פ"יי, אשר לו עלינו להודוה על החזקת היהדות בעיר הזאת, מלמדס ומדריכס וכלם נשמעים לו, כי גרול כבודו בעיר, ובגליציה רגילים להואש לגמרי טבל יהודי מורביא ולהחליט, כי כלם כבר התכוללו ואין עוד זכר ליהדות. אמנם לא ערים רבות ישנן בארץ הזאת, שהיהדות נשמרה שם במהרה. קהלות יהודיות אמתיות ישנן עוד בניקולסבורג וכליפניק. מ. מ.

מכתב מרומניא.

וואסרני. משפט רוצח, בארצנו החלו רציחות ביהודים להיות יותר תכופות מאשר בכל עת אחרת, והדבר היותר מבחיל, כי הרוצחים יוצאים תמיד נקיים בהשפטם. עתה קרה מקרה חדש: לפני ירחים אחדים הרב חיכר נוצרי, ווינקלר, את החוכר היהודי ליבוביטש, יען כי לא חפץ לעזב לו את האחוה, אשר חקר לזמן עשר שנים (ועוד לא מלאו אף שמונה) וכאשר לא חפץ נבות לתת את כרמו, קם אחאב הרומני וירצחהו נפש בעצם היום, במקום האחוה, ויתן לו כשרו לעוף השמים. אחרי רצח נורא כזה היה עתה לחכות, כי יתנו ענש קשה לווינקלר, אשר עוד חמא פעמים אחרות חמאים גדולים. אך לא! השופטים-המישבעים בנלץ הוציאו גזר-דין כזה: חחוכר ווינקלר נקי מאשמתו, רק כסף ענושים 2000 פר. ישלם למשפחת ההרוג והלך לבינה! ובכן באלפים כסף ענש יוכל כל איש להרג יהודי ויהי בטוח, כי לא ישינהו כל ענש אחר! ועוד זאת: אחרי צאת דבר השופטים מפייהם עשו העם מניפסמציית אנטישמיית בנלץ ודברי גדופים וקריאות איבה לא חללו. עתונים אנטישמיים. עתה נוסרו שני עתונים אנטישמיים בארץ, הקוראים פשוט: מות לזשידים! רבי הארץ, המורים והמאשרים את העם, בותבים בעתונים ההם וקוראים אל העם להשתמש בכל

מציון תצא תורה. הידעת מדוע ימשכו הלומדים וקם בשעת למוד התורה? מקרא מלא הוא: מציון תצא תורה. והידעת מדוע יקראו לקמץ חזיר? כי כן כתוב בתורה מפריס פרסא הוא וגרה לא יגר, כלומר ילך פרסא ולא יתן גרה ולקבי.

משדה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם כראקא

מישנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון

מאת

פ. ה. וועטשמיין.

(סוף פרק ר' יעקב פולק).

ר"י פולק הלך מקראקא לאה"ק, לרצות את אבניה ולחונן את עפרה, את עפר הארץ, אשר היתה בימים ההם ליהודים ארץ טובה ומבורכת, אשר יושביה ב"י הלכו בה "הלוך וגדול מחיל אל חיל" (7), וכל מושל ממושלי עריה שלא קבלם בסבר פנים יפות היתה אחת רתו להמית (8). אחר שנת ר"י פולק בירושלים כעשר שנים, נתן בהיותו בדרך בהוגרמה, בשנת רצ"ב או אח"כ, את ההסכמה על הספר "ברבת אברהם" (ולפני הסכמתו הסכמה משנת רצ"ב), שנדפס בשנת שי"ב בוויניציאה וחברו ר' אברהם כ"ר שלמה מריוויש בשנת רפ"ה, ויחהום שם א"ע תחת ההסכמה: "יעקב ברבי יוסף זלה"ה פולק איש ירושלים" (9).

לא ארבו הימים וימת ר"י פולק בארץ תוגרמה בדרכו, או באה"ק, שהיתה לו הנסיעה לשוב אליה נחוצה, כנראה מדברי הסכמתו על הספר הנ"ל (10). וז"ל: "הנה נא אם אמרתי וכו' מחמד לבני ואוד עיני כמה"ר אברהם יצ"ו וכו' בחרתי הקצור כי לו דומיה ההלה מצורף לזה היותי נחוי מצד הנסיעה לעלות לארץ הנבחרת צני היא לכל הארצות וכו'". דברי בעל צמח דוד (ח"א, ר"ץ), כי ר"י פולק נפטר סביב לשנת ר"ץ, אינם מדויקים. וגודעים לנו מיוצאי ירך יעקב פולק שלשה בנים, והם: א' ר' משה, שכתב מרת אסתר, אשת הרופא ר' שלום הנקרא שלום רוקטר, מהה בקראקא ביום ז' סיון שנת ה"ה (11); ב' ר' צני הירש פולק, שנפטר כפראג בשנת, ש"ז ונוסח מצבתו נדפס ב"גלעד" סי' ס"ז (12); ג' ר' אברהם פולק, שהיה חתן הג"מ (13) יצחק בעלאלש (ד"מ ואבד"ק לורמיר וכן דורו של ר' שלום שכנא

(7) שו"ת מהר"י לאטאש ע' 64.
 (8) הוספות לעמק החכם הוצאת ווירט' כי וכ"א.
 (9) על דברי החכם שו"ת ב"י שרון שנה חמישית (צד קנין) מעיר החכם פין ב"מנסת ישראל" (צד 668). כי רחוק לשמוע כי ר' יעקב ברבי יוסף זלה"ה איש ירושלים הממכים על ספר "ברכת אברהם" הוא ר"י פולק, יען אם היה דר איזה שנים בירושלים, לא היה חותם א"ע איש ירושלים. אכל נראין דברי הח' שו"ת מדברי הח' פין, כי עינו שכ האחרון המעתה ולא ראה יפה, כי כתוב שם מפורש "יעקב ברבי יוסף זלה"ה פולק", ובשם "יעקב פולק" לא נודע לנו נאון אחר מומן ההוא. ולדעת ידידי הח' שו"ת ז"ל במכתבו אלי (שהבאתי ב"המגיד" שנת 1886 גליון 27) עוב ר"י פולק את העיר קראקא אחרי שנת רפ"ב והסכמתו כתב אחרי שנת רצ"ב, ולפ"ז היה לכה"פ עשר שנים בירושלים, ולכך היה יכול לחתום א"ע איש ירושלים.
 (10) החכם שו"ת, שכתב ב"י שרון שנה חמישית ע' קנין. כי ר"י פולק נפטר בלובלין ושם קבורתו, חזר אח"כ מדעתו זו (במכתבו אלי, כמו שהזכרתי הרבה ב"המגיד" שנת 1886 גליון 21-20). נמעי בזה גם חכמים וסופרים מפורסמים אחרים בטון צונק בסחבתו. דיא מאנאסמטאנע דעם קאלענרעריאה-רעם ע' 44 ובריל ב"הארביכער" כרך ז' ע' 86 הערה 2.
 (11) ונשמח מרת אסתר בת משה בנו של ר' יעקב פולק אשת שלו' דאקטאר יום ב' ביום טוב שני של שבועות ז' סיון שנה ונקברה ביום ג' ח' סיון (פנקס הח"ק בקראקא דף ג' ע"א). שם בפנקס דף צ"ט ע"ב אנו קוראים: "ונשמח במר שיום בן הר"ר אליעזר דופא יום ה' ג' אייר שצ"ז. ואולי היה אותו ר' שלום רופא, בעלה של מרת אסתר הנ"ל, שמתה כארבעים שנה ויותר קודם לפטירתו.
 (12) וז"ל: "צבי בר יעקב זלה"ה המכונה הירש פולק, תחת ציון הלז נממן איש טהור ונאמן, כאשר נודע בהמוני, משאו ומתנו באמוני, לעניים ודלים פור מומן, בשכר זה נפשו תהא מומן, בצרור החיים. נפטר בשביעי של פסח שנת שיז לפ"ק. ע' ישרון הנ"ל ע' קנין.
 (13) כנראה מחתימת הנ"מ יהודה ליב פוחאוויטשר על הקדמת ספרו "דברי חכמים" (המבורג תניב).

ויגנבו מבית חחרשת ארג חבילות של צמר. בעה"כ שלח אל חבר הגנבים לפרות מירם את הגנבות. כאשר שלם להם את שכרם הראוהו, כי הצמר מונח ברירה ויקה אחת בביתו, שצפנוהו שמה. — סוחר יהודי נסע מן השוק הגדול אשר בניוני לעירו בדרך נספלו לו גנבים בעגלת מסו"ב. שדפילו עליו תרמה וינצלו את כיסו ויעלמו. כבוא המסע לבוריסוב והיהודי עודנו ישן, העירוה הקנדוקטר בחזקה. היהודי יצא כמסורף נבעת, פרוע ראש ותועה, כהלום יין, ראוהו הזשנדרמים ויחשבוהו לחבר האנרחים מחתת כל בן רוסיא נאמן ויכוהו בנציבי הרכותיהם הכה ופצועו עד כי נקרעו בתוכו הסחול והבכד. אחרי כן בדקוהו וימצאו סוחר כשר וישיכוהו אל בית אביו כל עוד נשמתו בו ורמו שותת ממאות פצעים, כמעט בא הביתה מת בזרועות אביו.

"ביל"וי" החדש, צעירי הציונים ברוסיא הוציאו קול קורא ליסד אגודת ביל"ו חדשה (בית יעקב לנו ונלכה) כדמות ביל"ו כשנות השמונים. הם נכונים למסור נפשם בשביל תחית העם והארץ, לחיות היי צער ועמל עד שיישינו מאוים, להפוך ציה לשרה תבואה ולתת לעמנו אחרית טובה.

הבחירות לדומא והיהודים. המפלגות הפוליטיות בפולן דתחברו לבחירות דחרשות כפשו. הן נושאים ונותנים עם ועד הבחירה אשר ליהודים בווארשא, שיתחברו גם הם. העתונים הפולנים מתפארים, כי הועד היהודי התרצה בתנאי שיבחרו ככל פולן שלשה יהודים. נוכל שער איזו יהודים יבחרו בפשו הזה, כי הועד היהודי אינו של יהודים לאומיים, שאינם כלל מפלגה מסודרת שראוי לחשוב עמהם. הועד בודאי יתרצה לבחירות יהודים מתבוללים כעין ד"ר גולד וד"ר זינפלד שלנו.

ההרצוים. החדש אקטובר יצאו מרוסיא של"א יהודים (קצ"ג גברים, קצ"ז נשים), ללכת לארץ ישראל. בהדש כפפסנבר באו לא"י מרוסיא ס"ט יהודים (מ"ב נכרים, כ"ז נשים).

מושבה אשכנזית חדשה בא"י. זה לא כבר חגגו האשכנזים היושבים בפלשתינה מן הבת הנוצרית אנשי ההיכל (סמטור) את יסוד המושבה השלישית בא"י על הפרקע. שקנו לדס בכפר בית לחם בגליל סמוך לנצרת. כה"נפלת אדמתנו ביר נברים בעת שדארץ פתוחה לפנינו ויהודים אמידים ההולכים לאדני ישראל לא למות שם, כי-אם להאחו בארץ, לבנות חרותיה ודקקים הרימות עמנו, עושים לא רק חסד לעמם ולארצם ולא רק מקימים מצות ישוב הארץ, כי-אם עושים גם עסקים טובים, כי מחיר הקרקע שם הולך ורב משנה לשנה.

ה"כתל המערבי". הרב ר' יהושע יוסף בלבו מווארשא חקר בספרים עתיקים ובכתבי יד שונים בארביבים גדולים ברומא ובאנגליא ויבן על פי חקירותיו ומסקנותיו תבנית ביהמ"ק קטנה כצורתו ממש והיא עומדת במזאום הכרישי. הרב הזה מוכיח ע"פ חקירותיו, כי הכתל המערבי, שיהודי ירושלם מתפללים תחתיו, הוא שריד מבנהמ"ק עצמו ולא מחומת הר הבית. כמו שרגילים לשער. על כן הוא מזהיר את היהודים מנשאת אליו, הם צריכים להתרחק ממנו עכ"פ כ' אמה.

קץ ימ"א. התנועה הארצית הגיעה למדרגה שהגיעה אליה ח' יק"א. שתיהן נקשו דבר אחד, ליסד לגודרי היהודים מדינה מיוחדת מחוץ לפלשתינה, ושתיהן באו אחרי עמל רב לידי הכרה, כי בנין מדינה בעולם אינו כבנין בית בעיר. כי לבית ישנם דרים מאותם היודעים שהם צריכים לדירה וכבנין מדינה יש לשאול בתחלה את פי העם אם הוא רוצה במדינה זו. ישראל זננביל הודה עתה, כי אין ליהודים להשלוח נפשם, כי ישינו מדינה אוטונומית לעצמם, רק מעט מעט על היהודים להתאסף לאיזו ארץ עד שיהיו שם הרוב ואז נקל להשיג שם אוטונומיה, כלומר לאחר כמה מאות שנה. "עצה טובה קמשמע לן" אלו היו היהודים יכולים לעשות בן היו עושים זאת לפני אלף שנים ובמצות והנה חלום. לפתרון איננו צריכים, כי כבר נפתר החלום ע"י יק"א.

ולא כן האמריקנים, להם תחבולות טובות לכל דבר. הם המציאו מין שכר יבש, הנמכר בגלוי כחתיבות גבינה. נתח קטן כזה, אם ישימוהו במים, יהיה לכמה ליטרות שכר טוב ומשכר. בחוק לא נזכר השכר היבש, על כן אין רשות לממשלה לענוש על זה ואנשי הארץ שותים לשכרה ולוענים לממשלה ולמועצת המדינה, שלא עלתה התחבולה על דעתם. עתה תהיינה הממשלה והמועצה מכרחות לשנות את החוק ולאסור גם שכר יבש.

אספת המורים העבריים. בשני ימי ראש חדש סבת היתה כסטאניסלב האספה השנתית השנית של "אגודת המורים העבריים" באוסטריא. האגודה היא עתה מאיטת מטעם השלטון המדיני, כי תקנותיה אישרו ע"י הנציבות. כל הווכחים והנאומים נאמרו עברית, החלטות חשובות החלטו וביניהן להוציא ספרי למוד בזול, למען יוכל כל ילד לקנותם, לכונן ביבוליותקאות קטנות לילדים. להוציא ירחון עברי מיוחד למורים, להורות דרכי הלמוד הטבעי ויסודות הפדגוגיה את המורים שאינם מומחים, ליסד קרן קימת, כרי לתמוך בה את המורים, שאכדו בלי אשמתם את פרנסתם. כל מורה נתן דין וחשבון מתוצאות הלמוד בכית ספרו, מדבריהם נראה, כי שפת עבר הולכת ומתפשטת בין ילדי היהודים במקום שיש כ"ס כזה, הילדים מדברים עברית גם בחוץ, למרות והורות המורים מכה"ם הכוללים, לבלתי דבר עברית ולמרות האיום שיישינו נוסא גרועה.

עניש מהל"ל שבת. סוחר יהודי אחד במאניץ בא בדברים עם סוחר נוצרי בוויסבאדן, שימסור לו עסק בתור בא-כחו. היהודי קוה למשכרת טובה. העסק היה כבר קרוב להגמר ובשבת בבקר נסע היהודי שמה, לעשות שטר דאמנה. מה נבהל כראותו, כי בית המסחר וההרשת סגור ועל הדלת דבוקה פתקא, כי כגלל יום השבת סגור הבית כל היום. היהודי לא יכל להתאפק וילך אל סוחרו אל ביתו. הנוצרי קבלהו בפנים זעומים ויאמר לו כי בשבת לא יעשה שום עסק, כי הוא מן הכת "שומרי שבת", השוכחים בשביעי תחת ביום א'. גם העיר למוסר את און היהודי, שהוא מן העם, שנתן להם יום השביעי למנוחה ולפנים שפכו היהודים את דמם בגלל שביתת השבת ויפסידו הון רב ולא אבו לחלל את היום הקדוש והיום יחללוהו בנידם בגלל כצע כסף. את העסק לא אבה עוד למסור לו והיהודי יצא אבל וחסוי ראש. (איז-ראעליש).

חוק שמירת יום א' באשכנז. באשכנז מותר לפתוח בתי מסחר ביום א' לחמש שעות והרשות לשלטון כל עיר ועיר להרחיב את האסור כפי ראות עיניו. עתה תבא הצעת חוק חדש לפני מועצת הממלכה, להחמיר יותר בשביתת יום א' וזה יהיה למצוקה גדולה ליהודים שומרי שבת. אך אע"פ שמעטים הם באשכנז יהודים כאלה בשוחים אנו, שהמעטים האלה ישתדלו הרבה יותר בשביל זכותם מאשר השתדלו יהודי גליציא הרבים.

ועד יק"א בפטרבורג. ועד יק"א בפטרבורג הסכים לתמוך ביד קופות להלוואה בערי רוסיא. גם יעסוק בשאלת יסוד חברת שותפים של בשחון מאש. כה תכונזו יק"א את כסף הבארוץ הירש, שהקדיש אותו רק ליסוד מושבות ליהודים מחוץ לארץ הדמים. הנחות ליהודי רוסיא. ה"רעיש" מודיע, כי למרות עובד התקפים של הרוסים האמתים, שהתנגדו למתן זכויות ליהודים, הכריעה הממשלה לעשות הנחות שונות ליהודים ובקרוב יתפרסם החוק.

חצי יובר שנים. הועד האדסאי לתמיכת יהודים עובדי אדמה בא", שכראשו עומד חבר הו"פ הציוני מ. מ. אוסישקין הוציא קול קורא, להזכיר, כי בשנה הזאת תמו כ"ה שנים למיום התחיל הישוב החדש בא"י ביסוד המושבות לעבודת האדמה. הוא רוצה לחבר ספר תולדות הישוב החדש ומבקש מאת כל איש, שנמצא בידו איזה כתב, סכתב או דוקומנט הנוגע ליסוד הישוב והחברות הראשונות לישוב א", ישאיליהו להועד באדסה והוא יחזירהו ליד בעליו.

הגנבים ברוסיא. הגנבים ברוסיא מושלים ככל. הרוצה להפטר מהם עליו לשלם להם מס או כפר נפשו. מאת הפוליציא החרוצה אין כל עזרה נגדם. כביאליסטק חזרו "האנרוחיסטים" לעבודתם הרגילה, לגנבות פשוטות

מלובלין, תלמיד ר"י פולק) ור"מ ואבד"ק לובמלא בשנת של"ז (14) והסכים על ספר מתנות בהונה על המדרש רבה (קראקא, ש"ח) (15), ומן הרבנים הגאונים המתיחסים לבית ר"י פולק ובנו ר' אברהם פולק, יש להזכיר את הג"א יוסף מחבר ראש יוסף (ר"א, ה"ס) ר"מ ואבד"ק סעלץ (16), ואת הג"מ יהודה ליב בעל "דברי חכמים" (המבורג, הנ"ב), וקנה חכמה" (פסד"מ ת"א), ואב"ד ור"מ בכמה קהלות בליטא (17).

(14) כמיכת משיית הביח הישנות סי' ר"י. בטעות כותב הרב דמב"צ ב"מכתבי בקורת" ע' 8 ושנדפסו ב"אוצר הספרות" כרך ד' וגם במחברת מיוחדת) בשם שו"ת הביח הג"ל, כי הג"מ אברהם פולק היה כבר בשנת שי"ח אביד ור"מ דקיק לובמלא, ומפני נורל הערך של התשובה הוא הנני כהעתיק בזה קצתה, מה שצריך לענינו ולקורות כ"י בפולין: בלובמלא עשו הקהל הכמה בשנת שי"ח וז"ל בנורת נחיש שקא ילך שום בעל הבית ויקנה בית או קרקע משום נוי בתוך החימה שראו שאם לא יהיו דרים הגוים בעיר בין בני ישראל יש לחוש ח"ו שלא ישרפו בתי יהודים או שקא יעמדו על גידוש ח"ו לבן עמדו וגורו בנורת נחיש על איתר תקנה לקיים עריהם ועל ידעם וכו' ומקצת אנשים שעברו על התקנות נורו עליהם ונחמור ונחמור לנשים ע"ד בשנת של"ז חורו והחזיקו מנהיגי הקהל בהסכמת האב"ד כמוהו ד"ר אברהם ז"ל פולק את התקנה הנ"ל והבריוו בבית והנסת להעניש את העובר בקנסות ויתר עונשים והבריוו לאנשים שעברו על התקנה להחזיר ולמכור הקרקעות והבתים לנשים ועל אחד נורו שאם לא ימכור הקרקע או לא יהא שום הנאה מאותו קרקע לא להשכיר וכו' לודעו בו לא היה עצמו ולא שום אדם בעולם ולא יהא לו שום הנאה בעולם מאותו קרקע."

(15) ורי"ח' הזמן קצת לא יפלא כיב בעיניו, וכמו מרת יודית, שמתה בשנת שנה, היתה בת הרופא ר' שמואל, בן דודו של ר"י פולק, כעדות מצבתה ופנקס הח"ק (ע"י למעלה הערה 2), בן אפשר הרב, כי ר' אברהם פולק, שהיה אבד"ק לובמלא בשנת של"ז ורסכים עם מתנות כהונה על המדרש רבה, רפוס קראקא ש"ח, היה בנו של הג"מ יעקב פולק, בן זמנו של הרופא ר' שמואל הג"ל. מדברי ידיו החכם ר"י כהן צדק בדורו ישרים" ע' 7 נראה, כי לא ידע בעל כלילת יופי (ח"א מ"ט ע"ב) מ' היה אפי הג"מ אברהם פולק, ואולם לא כן הרבר ובעל כלילת מוכירו בשם "ביר יעקב" אף שתי פעמים, פעם שם דף מ"ט ע"ב ופעם ב"מכתבי בקורת" ע' 8, בן לא נכון הוא מה שמביא ר"י כהן צדק בדורו ישרים" ע' 6, מה ששמע מפי ר' יוסקנדר מינץ בכראר כי ר"י ב"ד יוסף פולק ותלמידו ר' יוסקם שכנא ב"ר יוסף מלובלין היו אחים, בני איש אחד, כי אלמלי כן, היה ר' ישראל ב"ד שכנא הניכ מוכיר את ר"י פולק בשו"ת הרמ"א סי' כ"ה בשם "אבי זקני" ולפלא, שקא אמר ב"ר ר' אשר ב"ר יוסף דב העדה הפולנית בשנת רע"ט, בן עירו ונילו של ר"י פולק, היה ניכ אחיו (ור, אשר היה בהקדוש ר' יוסף, ולא כן ר"י פולק ותלמידו ר' שכנא). גם לא צדקו דברי רבים וכן שלמים (ובתוכם גם ידיו החכמים הרבני בחדשים גם ישנים" ע' 8 וכהן צדק בדורו ישרים" ע' 7) האומרים כי ר"י פולק ישב על כסא הרבנות כלובלין.

(16) "הק' יוסף בלא"א מ"ה יעקב ז"ל מפינטשוב, נין ונכד להגאון הגדול דשכנה"ג מ"ה יעקב פולק ז"ל" הקדמת הספר "ראש יוסף" ר"א ת"ס.

(17) "הק' יהודה ליב ינקא יהודה ליב פוחאוויטשר מפינטקי בא"א מהר"ר יוסף ז"ל בן הרב הגדול בדורו כמהר"ר יהודה ליב פרצאוור מ"ק פ"נסק מנוע הגאון הגדול בדורו כמהר"ר יצחק ברבי צלאל ז"ל מלאמייר וחתנו הגאון הגדול כמהר"ר אברהם פולק" הקדמת הספר "דברי חכמים" והמבורג תנ"ב.

את כל זה ראיתי לכתוב ולהעיר בנוגע לר"י פולק, אחד מיחירי הסגולה, ששתלם הקב"ה בכל רור ורור להחיות רוח ישראל. על איש דגול מרבבה כזה, אשר דעתו היתה רחבה, משנתו קב ונקי, אשר בפלפולו של אמת להלכה ולמעשה וברום ערך ישיבתו הגדולה החזיר את עטרת התורה לישנת, — על איש מורם מעם כזה ראוי לאמר: "אלמלא נשתבחה תורה מישראל החזירה הוא בפלפולו", דברים שנאמרו על רכנו הם, אחד מבעלי התוספות. (18).

ארגו מכתבים.

כהן ב"מ: השם, נ"טל" שאנו קוראים ליל כל' רצמבר היא מלה רומית משובשת: dies natalis (לדת אלקי הנצורים). בטול תורה בליל הזה היה בודאי תחלתי באונס; בימי החשך גורו הכמרים על היהודים כלילה הזה בטול תורה ואחרי כן נעשה למנהג בלי טעם. — צ"ג: אנחי עומדים בדבורנו אין מקום בזמן הזה לעתין יומי עברי לא רק בגלוציא, כי אם גם ברוסיא והמאמנים באשורות קיום עתון עבריומיבלי נזק בעליה ומטילא נזק אחרים — הם מהבליים, טועים ומטעים. מוציא העתונים העברים היומיים ברוסיא הזסירו תמיד הון רב מאד וגם הון זרים הלך לטמיון, מלבד כסף החתימה שנשתקע בסוף. והקוראים העברים אינם מתרבים עתה אלא מתמעטים במרה שמתמעטים לומדי התורה בבתי המדרש. ואל תשכח שבזמן הזה לעתנים העברים לא היה אף עתון זרנגי אחר לא ברוסיא ולא בגלוציא והיום המולד"ם העברים עצמם תרגילו את תוכבי שפ"ע לקרוא עתוני הזרנגי, והתחטיא את הרבים אין נספיקים בידו לעשות תשיבת" הרבה יותר מחצי הקוראים העברים מסתפקים עתה בעתונים זרנגים, שגם בני ביתם יבינום, קצתם מודים כבר, כי הזרנגון הוא שפה לאומית ולא יפרשו עיד ממנו. יסוד עתונים יומיים עברים בגולה הוא חלום של הכל. שקר מהלל הוא, שיגשם מפשים, שהקדישו כסף לקבלנות הואת או רוצים לעשות עסק בתיון שיא זה. — אור חדש מציון: מחיר ספרי הרב קוק שני כתרם, אצל שמואל קוק יפו פלשתיא.

יעקב שפאטין
מאורשים בחדש מנת תרס"ז
ליוענסק.
הנני מברך את דורי מר יוסף הארל"ג ממשור-מקוב ז"ל לחתונת בתם מ' מרים עם מר יעקב וועטמפריעד. שמשון אביש — קיט"ו.

(1) גם שר שלמה קידושין פ"ג סי' כ"ב. ממאמרי בהמצפה" גליון 61 הערה 1 צ"ל "הרקטור יעקב" במקום "הרקטורים". בהמצפה" גליון 1 כתבתי כי ר"י מרגלית החרים את תלמידו ר"י פולק על כי קים את חמ"אן של ניסתו, וע"ז קבלתי (וכן גם מערכת "המצפה") מכתב מרים ראשה בצע"ש שאנוב כי שיעתי ור"י מרגלית החרים את תלמידו ר"י פולק מפני שלא כתב אליו (לדבריו ר"י מרגלית) במכתבו "שיחיה" או "ציו", כנראה מהלכות קטנות למהר"י חמ"אן ח"ב סי' י"ז. ואני כתתי האמת לדברי ר"י ראשה הג"ל וכתבתי בהמצפה" גליון 10 הערה 10: "ר"י פולק החרים אמנם מרכז ר"י מרגלית על כל לא הזכירו לא בשם יצ"ו ולא בשם שיחיה, אבל ע"ק החרם היה ע"ש שלא הלך אחר הרוב וקום את המיאון של ניסתו. והנה העירני ידיו הרב"ה החכם ר' אברהם שטיעל נ"י מקראקא, שבאמת החרים ר"י מרגלית את ר"י פולק תלמידו רק מפני שקים את המיאון ולכן לא הזכירו ר"י מרגלית את תלמידו ר"י פולק, בשם שיחיה או יצ"ו כמובח משו"ת מהר"י מינץ סי' י"ג וצדקתי כמה שכתבתי בהמצפה גליון א' ויפה דתי ור"ם ראשה טעה וחתת לתקן נתן יד לקלקל.

מזל טוב! אברהם שהאלער, מזל טוב!
יעקב אבן-זהב — יאסלא.
ברגשי לבבנו אנו מביעים ברכת מו"ט לירירנו מר אברהם שהאלער לחתונתו.
האחים רייך, יוסף ציממעט.
ממעמקי לב אניש ברכתי לחברי מר אברהם שהאלער מיאסלא לחתונתו. שלמה עליאם — יאסלא.
ברגשי גיל וחדוה הננו מברכים במו"ט את ש"ב מר אברהם שהאלער לכלילתו עם מ' בילא בת מו"ה אליעזר שפירא מטרנוב.
בן-ציון מייזעלס ורעיתו — קראסנא.

מקרב ולב עמוק נברך ברכת מו"ט את מר אברהם העלער ורעיתו מקולומיא ליום הובילם הוזת צל אפריון את בתם עב"ג מר מאיר זוסיא ברעטלער. הירץ פרייביג ורעיתו — פאטאק ז"ל.

אברך את מר שלום מאנן להארסי עם מ' מאני ודובעל מסאנוק במו"ט. אליעזר וואכטעל רישא.
מקירות לבנו אנו מברכים את ירדנו מר ישראל שפירא מוזאלקווא ליום בלילתו עב"ג מרת בריינטשע דייצעלד מוזאלקווא.
נ. ציטראנעבאלא. כ. פערער.

בכל לבי הנני מביע בזה רגשי חבתי ובמו"ט לרעי מר שלמה אסמערזעמזער לכלילתו עם מרת פרידא שטאק מסקאלא א. ז. מענרל טאנענבוים.

הנני מברכת את רעותי מרת פריידה שטאק מסקאלא לחתונתה עם מר שלמה אסמערזעמזער. רחל קאענבליטה.

מעמקי לבנו הננו מביעים במו"ט למאורסים מר ישראל ווינטער מפה עם מ' רחל ראזענגארטען מבעלו. בצלאל פליישער, יוסף מאנבר, ח. העניא פלאסמער, חנה לאנדעסמאן — זאלקווא.

באהבה ורעות הננו מגישים במו"ט מקרב לבנו לש"ב מו"ה אברהם עבער ש"ב פעטערפריינד ולו' לחתונת בתם מרת ח' רבקה עב"ג מר לוי בהרב מטעבין. שמואל אהרן פערל ז"ל — פיווניטשנא.

הנני מברך את הגביר ר' אברהם אבערדאם לחתונת בתו עם מר יצחק וועקסלער. נפתלי האף.
הנני מברך את מר אלימלך שהאלער לחתונת בנו מר אברהם. נפתלי האף.

הנני מברך את מר יעקב שטגר לחתונתו. ש. מ. לזר.

אנחנו מברכים במו"ט את ירדנו מר אהרן ניימאן להארסו עם מרת שרה ווייכעלבוים מרודניק. ש. הורוויץ ז"ל.

הננו מעירים את קוראינו של רשימת הספרים של חברת "תושיה" בווארשא, הנספות לגליון הזה. מו"ד "המצפה".

ישאלה אל הרה"ג ר"מ מאירזאהן מוויין.

בהיות בעירנו אושפיץ המטיף המהולל מר שלמה בראסבערג מוויין, לדרוש ע"ר פעולות הח' "בחיזקי הרה"ג מוויין, ספר לנו, כי הרה"ג מאירזאהן תקן תקנות הרבה בעניני הרה"ג ומדוע לא חשש להשגיח בעין פקוחה על היינות מהסוחר הוויני J. Palugyai שאוכל להגיד בתורת אם לא יגיר, שהחתימה "משגיח דפה מגדולי הרבנים מפולין" מוויפת ובוה נכשלים יראי ה' בנסך וכחמץ בפסח?

חיים יעקב כגל מאנדל.

Gratis und franko
verlangen Sie meinen neuen illustrierten Preiscourant über 1000 Abbildungen von Uhren, Juwelen, Musikinstrumente etc.
Warenhaus CH. KAPELUSZ KRAKAU
te Nickel Taschenuhr Marke stem Roskop Patent« gehend samt Nickelkette K 3.70, 3 Stück K 9.80.
Versand per Nachnahme oder Voreinsendung des Betrages.

ERSTES SPECIAL-HAUS
von Echten **Grammophone-Phonographie**
Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU.
in Krakau, Grodgasse 71/II

עמפיעלט עכטע קאנצערט גראמאפאני. עכט נור מיט מארקע, שרייבער ענגעל" ריעויע אויסוואהל פאן יודישען אונד העבראישען פלאטעטען. — עכטער קאנצערט-גראמאפאן מיט מארקע, שרייבער ענגעל" זאמט 19 פלאטעטען. מען נור 35 פאראין. ניעמאנד זאל דיעוע בעסטע געלעגענהייט פערזוימען. פרייזקראנטע עט הויפטפערזויבניסע אויף פערלאנ-גען גראטסי אונד פראנקא.

Nicht lesen

allein, sondern probieren muss man die altbewährte medizinische **Steckpferd Lilienmilchseife** von **BERGMANN & Co.** Dresden und Tetschen a/E. vormals Bergmann's Lilienmilchseife (Marke 2 Bergmänner) um einen von Sommersprossen freien und weissen Teint, sowie eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen. Vorrätig a Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfumerien und Friseur-geschäften.

פיר ברוכליידענדע

ראדיקאדע הילפע אהנע אפערראיאן. פערלאנגען זיא גראטס אונד פראנקא דיא נייא ערשיענענע בראשיערע פאן ז. פרייליך, ספעציאליסט פיר כרוב-ליידענדע אונד ערפינדער דער ק. ק. פאמ. כאנדאזען, אין לעמבערג, גראדעצקא-נאסטע 36.

כך חודהמכרה כבא ארי לימים אחרים

רוסישער מהע

פאן קראנען 4 ביו 10 פער ק"ג לאזע און געפאקט. פיר צופריעדענ-הייט ווירד גאראנטירט. ביי L. Apermann, Brody.

תורה עם דרך ארץ

זית הספר הראשון בכל הממלכה אשר זו ירכשו להם בני יהודים תורה ומשך יחזי נמור יחיד עם מדעי נה"ס הכלליים — אשרי האדם שיוכל לשלוח את זכר אל **הגמנוזים העברי**

אשר בחובנאליס גדלו תחת הנהגת הכז הגאון ד"ר מנחם יעב. סס ילמדו התלמידים כל עניני הלמוד של גמנוזים וגם תורה כ"ף, דקדוק, ס"ס ומתמטיס, ויחנכו בדרך התורה וי"ס. תלמידים מגליצא ילמדו פה גם פולניס ועליהם להסתמך במחלקת התכנה פה בשפת אשכנז. מחיד הלמוד, המען ומצותת כשרים מתמטיס כתר למדע ולמעלה.

יתר הפרטים מדעי:
Rabbiner Dr. M. Jung
Ung.-Brod (Mähren).

ספרי "תושיה"

אפשר להשיג באוסטריה-אונגריה ע"י ה' א. פויסט, קראקא, ה' אמקרויט & פריינד, פשעמישל, ה' ש. ניימאן, טארנאוו, וז' ל. פארטגאנג, קאשוי (אונגריה).

Wyd.: Hefali Hof. S. M. Lazer. Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer Drukiem S. L. Deutschera w Podgórze

נכבד מאד לחובבי שפת עבר!

בבית-מסחר הספרים של י. ל. פארטגאנג, בקאשוי (אונגריה)

נמצאים ספרים בכל מקצועות הספרות העברית בשפת עבר, בזרנון וכלשונות לועזיות שונות,

ספרי הנוד ולמוד

מהוצאות שונות ע"פ שימת התרגומים ועברית-כעברית וגם התיצאות היותר חדשות, הכל נמצא בכל עת מן המוכן כמספר גדול וע"פ הנאים מובים בנכיון רבט גדול כשביל מורים ובהי-ספר.

האדריסה:
L. FORTGANG, KASCHAU (Ungarn),
Francz Deák-gasse 8.

סוכנות הוצאת "תושיה" מווארשא!

ערפאלג גאראנטירט! איבערצייגען זיא זיך! פערבעסערונג דער שטעללונג

Kaufmännischer Fern-Unterricht!

בובכיהרונג (אללע מעטאדען), האנדעלסקאררעספאנדענץ, דייטשע שפראכבלעהרע, קויפס, רעכנען, האנדעלסקונדע, ווארענקונדע, געאגראפיע, שאנשרייבען, וועלטגעשיכטע, סטענאגראפיע (אללע סיסטעמע) א. ז. ו. קאנן וידערמאנן אהנע בעואנדערע פאר-קענטניססע אים בריעפליבען וועגע אונד אין קורצער צייט גרינדליך ערלערנען.

בייא גלייכצייטיגער טיילנאהמע אן 4 לעהרפאכערן, סטענאגראפיע גראטס.

Gründliche briefliche Ausbildung zum tüchtigen Kaufmann.

אנפראגען נור געגען דעטורקארטע. פראספעקטע א 36 העל, פראבעבריעפע א 1.20 קר.

Erstes commercielles Unterrichts-Institut. — Abteilung für briefl. Unterricht
A. Weissmann, Podgórze-Krakau. H.-E.

איבערנאהמע יונגער לויטע צור גרינדליבען אויסבילדונג אין זאממליבען האנדעלס וויסענשאפטען עווענטועל מיט פערפפלעונג, מאסיגעס האנאראר.

פיר געשעפטזוכענדע

איבעראויס גינסטיגע געלעגענהייט!

אין דעם קורארטע זימנאוואדא 5 קילאמעטער, ווייט פון לעמבערג, 1 קילאמעטער פאן דער באהן-אונד פאסטמאציאן, אן דער קאיוערשמאסע, שטעהט די פראפינאציאן, רעסטאוראציאן, שאנער גאר-טען פיר בעסערע גאסטע, סאקאלען-ציקליסמען-סטאציאן, גרייזלעריי אונד טראפיק, היעצו נאך 4 נומערן בעוואהנטע הייזער זאמט אייניגען יאך גוטע פעלדער, גראסארטיגער אינוועסטאר (פפערדע קיהע אונד זאנסטיגע איינריכטונג) אויס פרייער האנד שילדענלאז צים פערקויפען, דא דער אייגענטימער איין אנדערעס נעשעפט איבערנימט. געהערע אויסקניפטע ערטיילט כרעפליך ארער מינדליך דער אייגענטימער

ELIAS WEINSCHEL
Zimnawoda-Rudna bei Lemberg.

Wilhelm W. Ornatowski
(אויס שיקאגא אין אמעריקא)
KRAKÓW, ul. Mikołajska 10.

ליעפערנאנט פיר די ק. ק. אייגענקליניק אונד שפיטעלער, פאבריק פאן חירורגישען ווערקצייגען, פערפערטיגט

חלפים פיר שוחטים אונד מוהלמעסער

צוגלייך מאשינען און קיינען פיר פרייערע צום הארשניידען. נענאנטע ארטיקעל זינד שפעציעל מיטטערסט ערקטריצטעט בעווערקשטעללינגט!!! פערפערטיגט אויך מעדיצינישע, חירורגישע אונד עלעקרא-ארטאפעידישע ווערקצייגע זאוי אללע גאטמונגען באנדאזשע אונד בויבענדער, אויך נאבעל-ברוכענדער. אייגענע ערפינדונג: פאטענטירטע גראדעהארטער צור אויסגראדונג פערקומטער קערפערטיילע.

כשר לפסח
נאנזע-פעטט

ראָהעכ אונד געקאכטעס פערוענדעט מענליך פרישעס
Juda Zins in Husiatyn (Galizien).
פרייע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים מברעזאן, ספרעמיסלאומסטרי זענדע אויף פערלאנגען.

מודעה.

המשורר הלאומי הנודע הפיוטן והמציא הי"ם **יסקא באקסענבוים** מחבר הרבה שירים ליריים, נודע בשם כהן מודרני, אשר הראה כבר כחו בחוגי משפחות חסידיות ואריסטוקרטיות לרצון כל שומעיו, מתרשה בזה להודיע, כי מוכן הוא לכל קריאה על שמחות ומשתאות. ואחראי היא אשר כל שומעיו יפיקו רצון. השלומין כפי ההשוואה.

J. Boxenbaum, Volksdichter
Kolomea.
בידו יותר ממאה מכתבי תורה ותהלה מגדולי ישראל.

מעטה משובח
J. B. Rappaport, Dąbrowa,
bei Tarnow,
Grossmethbrauerei
Gegründet im Jahre 1878

עמפפיעלט זיינע אללגעמיין געריהכטע ערצייגונג

אין פערשיעדענען סארטען

אונד צוואר: ראָמען, ווייסען, דאָפּפּעל-מעטה, קאפאוויץ, מאלניאק, ווישניאק, אלטער בושעלען-מעטה א לא סאלאנא צו בילדיגען פרייען.

פערנער: ביענענואקס אונד שליידער-האָניג פיר קאלאניאלווארען-האנדלונגען. פיר רעלע בעדיענונג אונד פאללסטע צופריענעהייט ווירד גאראנטירט.

לעבענס-
פערזיכערונגס-אגענטען

פיר דיא וועכסעלויטיגע פערזיכערונגס-געזעלשאפט

"פלאריאנקא"

ווערדען פאם גענעראל-אגענטען
Karl Gottlieb, Bankier, Krakau
Ringplatz 17
געזוכט.

!!! הוראה עברית !!!

הנני מקבל תלמידים להביאם לדי שלמות בכל מקצועות השפה העברית, הן בהורה נכאים וכתובים, והן בדקדוק השפה ובקריאה, בכתיבה ובדבור. מאות תלמידי אשר למדו אצלי את השפה על בוריה הנם העודתי היותר טובה.

שבה וואלקאווסקי
Miodowa 9.